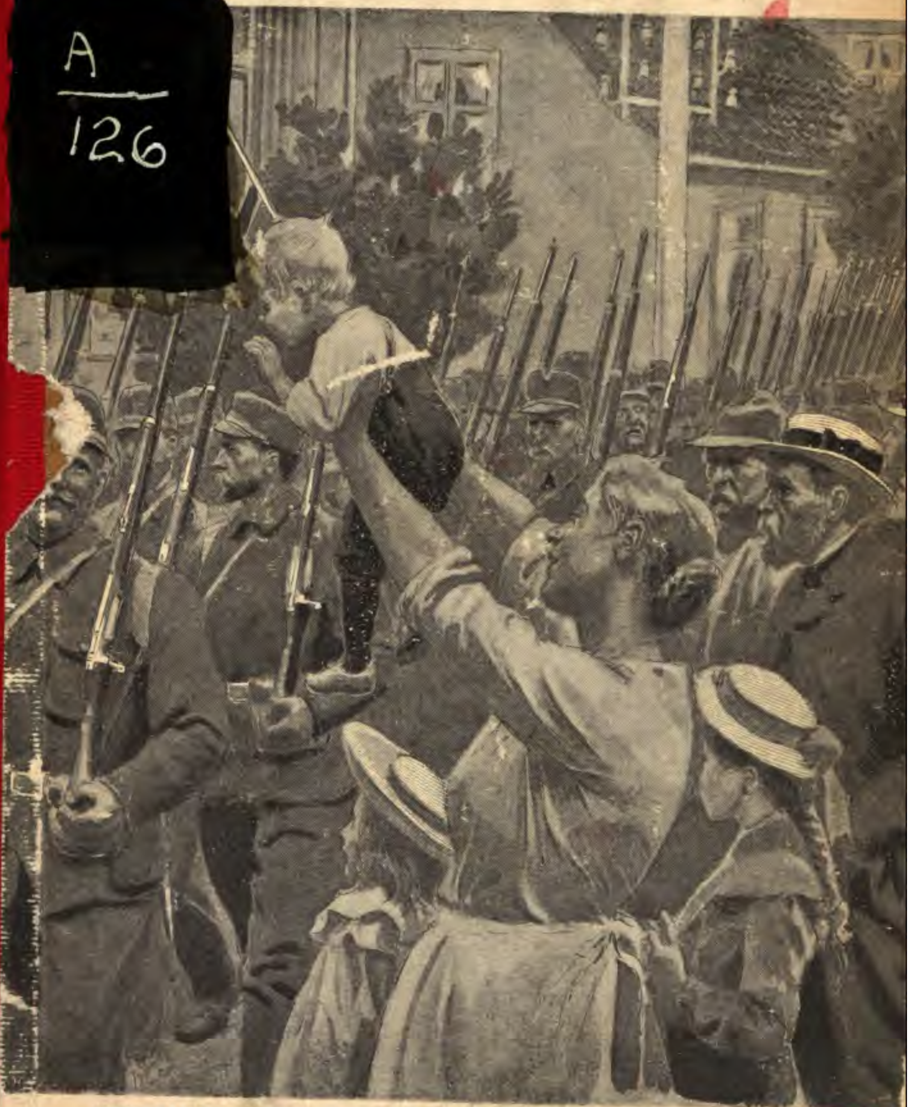
KAPTEIN H. ANGELL:

FORTÆLLINGER FRA GRÆNSEVAGTEN 1905

KRISTIANIA 1905 • FORLAGT AF H. ASCHEHOUG & CO. (W. NYGAARD)
HOVEDKOMM. FOR DANMARK: H. HAGERUP

FORTÆLLINGER FRA GRÆNSEVAGTEN 1905

KAPTEIN H. ANGELL

FORTÆLLINGER FRA GRÆNSEVAGTEN 1905

ELLEVTE OPLAG

KRISTIANIA
FORLAGT AF H. ASCHEHOUG & CO. (W. NYGAARD)
1906

DET MALLINGSKE BOGTRYKKERI

Til

alle dem, som holdt grænsevagt 1905,

for

*alle dem, som næste gang skal holde
samme vagt.*

Vi var paa grænsevagt nogen hver i det Herrens herlige aar 1905.

Men lad os nu ikke glemme det, naar hjerterne, som nu slaar saa varmt, med tid og stunder kjølnes.

26 000 mand stod under vaaben for at værge vor ret, værge 7de juni og 13de august. Mange flere var færdige til at gaa under fanerne paa første varsel og endnu flere til at være med, om virkelig fienden skulde trænge ind i landet.

Hele folket var med, stod bag. Alle som en og en som alle.

Det har jeg selv seet, det har vi alle følt. Det hele var en eneste stor, skjøn feststund.

Men naar nu festen er forbi, kan man let komme til at glemme mangt og meget og i alle fald mange af de smaa træk af offervillighed og fædrelandskjærlighed, som enhver har været vidne til, men som aldrig blev skrevne ned, og som dog gav festen sin høistemte karakter. Tiden var for knap og jubelen for stor.

Her i denne bog har jeg nedtegnet, hvad jeg selv saa og andre fortalte. Jeg har tat med dagbogsoptegnelser og soldaterbreve, de fortæller os igrunden kun en og samme ting, soldaten som matrosen, borgeren som bonden, mand som kvinde, gammel som ung, og det er:

Alt for Norge!

Da torpedobaaden gik ud.

Bygdø, 28de mai — søndag.

„Jo, det er virkelig sandt; skal jeg være helt ud ærlig, saa har jeg aldrig før igaar vidst, hvad fædrelandskjærlighed var for noget.“ — Det var en kvinde, som talte saaledes, tilmed en mor.

„Og nu ved De det?“

„Ja, nu ved jeg det, og jeg er saa glad, som om jeg havde faaet noget uendelig stort og rigt.“

Vi mødtes udenfor øens lille kapel, og hun fortalte: „Det er en Guds naade, og aldrig synes jeg, at hans klare sol har skinnet saa tindrende klart og rent ind gjennem ruderne som idag, og aldrig har jeg seet landet vort saa straalende fagert.“

„Og endnu vakrere skal det komme til at se ud, vent kun, dette er bare vaarens første dag.“

Det var dagen efter sanktionsnegtelsen. Det bares for enhver nordmand, at nu maatte

lydrigetankerne bort, nu skulde man da endelig faa lov til at slaa et slag, et afgjørende slag mod denne svarte, sleipe, klamme bøigen, som vi kaldte unionen, dette utyske, som havde redet os som en mare i hundreder af aar, som havde klemt og pint os og forbitret hver stund i vort nationale liv, gjort os hjertesyge.

„Jeg har altid holdt paa unionen," sa fruen, „jeg trodde, den var nødvendig, jeg trodde paa broderskabstanken og saa ingen grænse ved Kjølen. Men nu ser jeg grænsen, som skiller og maa skille. Og mister vi unionen, saa vinder vi Norge."

„Og Norge er dog det gjildeste lel."

„Ja, det mærked jeg igaar."

„Da De pludselig fandt fædrelandet igjen?"

„Ja. Og det var to sjøgutter, to orlogsgaster, som lærte mig veien hjem til eget land. — Saa underlig kan det gaa. De ved, at der igaar pludselig kom en torpedobaad ind fra Horten. Efter nogle timers forløb pilte den atter ud gjennem fjorden. Jeg var tilfældigvis nede paa bryggen, da torpedobaaden stak tilsjøs igjen. Den har ligget paa vagt ude ved Kristianiafjordens munding, blev der sagt. Paa vagt? Mod hvem? Mod svenskerne vel. — Aldrig har jeg troet paa krig, aldrig paa de svenske overfaldsplaner. Jeg trodde paa kultur og civilisation og alt det der,

som man har præket om, — — — og saa laa man paa vagt nede paa grænsen allerede. Der stod to orlogsgaster paa baaden og stelte med noget. Jeg vilde ellers aldrig ha lagt mærke til dem. Men pludselig tog de al min interesse fangen. Jeg saa paa de to mænd, som nu glade og med et lyst smil drog ud i storm og til nattevagt for min skyld, for os, for Norge. —

Jamen var det med engang, som der ved den tanke gik noget varmt gjennem mig, som om hjertet udvided sig. Jeg blev saa glad og stolt over at se de to kjække gutter, — og alt landet laa med en gang foran mig i bare solskin. Jeg har holdt paa unionsmærket i flaget, men nu skjønte jeg, at det maatte bort, det var et skjæmmemærke. Det var det eneste, som gjorde ondt ved at se torpedobaaden gaa ud til vagt — — — og om mulig til kamp.

Thi nu maa der vel ske noget ovenpaa sanktionsnegtelsen? Vi maa vel bli fri alle baand, og det kan vel komme til at koste?"

„Det kan koste Deres to sønner."

„Det var netop det jeg tænkte, — det stak i mig, men jeg tør trygt sige, at jeg følte mig glad og stolt over at ha to kjække gutter at gi fædrelandet. De har endnu ikke ekserceret, men de skyder godt og er friske og stærke, de er ivrige idrætsmænd, og de melder sig nok med lyst og glæde. Det ved jeg. Og det har de sagt.

Det maa være frygteligt at miste en af gutterne — eller tænk begge. Men værre vilde det være, om jeg ikke havde nogen at miste, noget at gi.

Det skrev jeg igaar til min mand. Han har altid gjort nar af mig for min mangel paa fædrelandssind, han har forsøgt at forklare mig, hvad fædrelandskjærlighed er for noget. — Nu ved jeg det. Det er med glæde at kunne ofre det kjæreste, en eier, for det land, som vi er sat til at elske og forsvare.“

Se det var virkningen af sanktionsnegtelsen. Man begyndte allerede at indse, at det var det bedste, vi havde faaet af hele unionen.

Man havde troet, at vi vilde komme til at bli bekymrede, ja hænge paa hodet. Det var ikke mange, som saa bedrøvede ud idag. Tvertom.

Det er søndag. Klokkerne kimer, de er saa lyse i tonen, slagene synger saa langt ud i den lette vaarluft. Himlen er blaa, markerne grønnes, bjerken staar i sprættende knop, der titter blomster frem borte i alle bakkeheld. Det smiler og ler saa fornøiet fra fjorden og skogen og al naturen. De er saa straalende alle de ansigter, man møder idag, de nikker og er saa venlige. Det er som om vi alle har oplevet noget rigtig stort og godt sammen og er blit fri noget knugende ondt.

Der er alvorlige ansigter ind imellem, men

de er som de trær og planter om vaaren, som er sent ude med sine blade og blomster.

De kommer nok.

*

Et gammelt vers rinder mig ihu. Jeg hørte det sidst nede paa grænsevagten i Sønder-Jylland:

„Du skal give din broder, din beiler, din ven,
du skal give din brudgom, din mand,
du skal give det bedste, det kjæreste hen
for at frelse dit fædreneland.“

I fremmed land.

Belgien, juni.

Det blev mig ikke forundt at være i fædrelandet 7de juni 1905, heller ikke den dag, da Norges flag rent og frit blev heiset paa alle fæstninger, paa alle orlogsskibe.

Jeg ved ikke, hvad jeg skulde ha givet for at ha været hjemme i de dage. Thi aldrig ved man, hvor fædrelandet er en kjært, som naar man er i fremmed land. Og saa i de dage! Alle ens tanker gik hjem, hjem — ikke til det lille hjem, hvor man bor for dagen og for aaret, i sin egen snævre kreds, men til det store hjem, hvor man lever for livet og med hele sit folk.

Aldrig lærer en nordmand bedre end i det fremmede land, hvor nedværdigende unionen var. Norge var som en husmandsplads opunder storgaarden — i mange, maaske de fleste af udlændingernes øine. Vort fædrelands navn var forfusket med et andet, vore bedste mænd

maatte gaa under fremmed flag, som oftest repræsenteredes vi af dem, som sa, de var vore brødre, og som vi maatte mistænke for at være vore bitreste fiender.

Mit lands flag i en fiendes haand! Dets ære udleveret til en fiendes forgodtbefindende.

Herlige 7de juni!

Al forplumringen, sammenrøringen, al denne kvålme „forbrødring“ med punsch og sød tale bag sleben dolk — borte!

Det er den herligste dag, vi nordmænd har levet.

En kamerat skrev i de dage: „Du ved ikke, hvor vi er lykkelige, og hvor det gjør godt at føle, at vi nu alle har fundet hinanden. Vi er ét folk, ét land, én sjæl, én vilje, og den er: Nu skal Norge være frit, frit, frit! Her er bare ét hjerteslag i hele folket. Vi glemmer gamle partier, gammelt nag, gammel bitterhed, gammelt politisk uvenskab. Vi mødes, som om vi aldrig havde seet skjævt til hverandre. Ja, det mærkeligste er, at vi ikke længer erindrer, at der var noget, som skilte. Vi glæded os ofte over at finde andres feil og saa ikke hjertelaget bag, nu glæder vi os bare over alt det gode og finder intet ondt. Selv gamle G., som aldrig havde noget godt at sige om Norge, og som trodde fuldt og fast, at uden Sverige var Norge intet, selv han erklærer sig omvendt, ja han kan ikke

huske sine vildfarelser som andet end en ond drøm.

Og alt dette kan vi takke de par kvadratmeter rød, hvid, blaa dug, som nu vaier fra slot til mindste torpedobaad. Du kan tro, hvad du vil, men da jeg saa vort rene flag gaa tiltops paa gamle Akershus, ja da graat jeg. Og jeg kunde nævne flere, som gjorde det samme, og det var folk, om hvem du mindst vilde tro det. „Jeg har ikke grædt, siden jeg var liden gut," sa gamle kaptein . . . . ., „jeg kunde ikke huske andet, end at det var saa saart at graate, men det var jo rent deiligt nu, da flaget fór til tops." — Her er en vældig begeistring, thi vi venter krig med Sverige. Hvorfor svensken vil slaas, det forstaar jeg ikke, man har jo saa ofte sagt derinde, at man gjerne vilde bli os og alt vort „bråk" kvit. Men vi tror ham ikke. Han lurer nok paa os. Havde han saa vist sine sager iorden, kom han nok, heller idag end imorgen. Nu siger han ikke stort, men vent bare, til han faar rustet sig! — Saa faar vi ogsaa ruste os. — Og det gjør vi. Soldater, som har været savnet, kommer og melder sig paany til tjeneste, fra udlandet kommer nordmændene hjem, fra Amerika telegraferes der: „If war, call me." Slig er det overalt. Der strømmer ind med tilbud om patriotiske gaver og anmodninger om at faa gaa med som frivillig. Her en dagen kom

en gammel mand og meldte sig med 5 sønner. Gamle professor . . . . . har meldt sig, han var reserveløitnant, dengang vi skulde ud mod preusserne i 64, han tror nok, han kan gjøre tjeneste endnu, han er slig en skogsvant og haardfør mand.

Jo, nu er det moro at være nordmand og . . . helst officer . . . og helst af dem, som først skal afsted paa grænsevagt, og det skal baade du og jeg.

— — —

Pas nu paa flaget dernede og lad dig ikke lumpe."

Den advarsel kunde trænges. Jeg var som repræsentant for den norske regjering sendt ned til en stor international kongres for idræt og hygiene. Men Norge var endnu ikke anerkjendt som frit fra unionen, og endnu hang vore farver i svensk flag. Jeg gjorde nok svært liden nytte for mig paa den kongres, var kun en grænsevagt, men det blev sørget for, at vort flag dernede var rent og rigtigt, og der blev ikke spillet „Ur svenska hjärtans djup", heller ikke „Kong Kristian stod ved høien mast", . . . thi sligt er hændt . . . og Nansen blev kaldt for nordmand og ikke for svenske . . . thi det er ogsaa hændt. Der blev spillet „Ja vi elsker" og det baade pent og godt, og det er ikke altid hændt. Folk af alle mulige nationer kom hen og trykked

nordmanden i haanden og bad hilse hjem til Norge og ønske det alt mulig godt. Jeg skulde sige dem derhjemme, at vi havde alles sympati og beundring. Den hilsen tillader jeg mig at frembringe gjennem dette kapitel af grænsevagten.

Unionen hang dog endnu slemt nok igjen, og jeg blev just ikke meget gladere i det gamle, forhenværende uvæsen. En svensk oberst, vel kjendt i Norge, indbød en dag hele kongressen og Bruxelles' honoratiores til et foredrag over Sveriges land og folk. Glimrende sal, glimrende lysbilleder, glimrende foredrag baaret af et fædrelandssind, som kun kunde rive med og aftvinge os vor største beundring. Kun var det ikke morsomt for en nordmand at høre om „midnatsolens land“ — Sverige, om skiløbernes, skøiteløbernes, kjælkeagernes, skikjørernes, vinteridrættens, vikingernes land — Sverige, at høre om Bohuslen, vor gamle norske bygd, sammen med nordlandsjægter og vikingeskibe og Vinlands opdagelse — svensk altsammen — eller næsten svensk.

Der kom en fransk professor og en belgisk officer hen til mig efter foredraget: „Nu forstaar vi først ret, hvorfor unionen maatte briste, vi føler med Deres folk glæden over at bli kvit mærket i flaget.“

Der var tilslut en stor fest, hvor blandt andre Nansen skulde hyldes. (Og det har han

vel fortjent). Norges flag hang da nærmest Belgiens, var sat i høgsætet, om man saa vil kalde det.

I flaget var kun: rødt — hvidt — blaat.

Derfor kaldtes det „oprørsflag“ hos vore elskværdige brødre hinsides grænsen.

Hvor vakkert oprørsflaget er!

Hjemme igjen. Pressen.

Kristiania, juni.

„Hvorledes staar det til, hr. redaktør?"

„Staar til?"

Han svarte ikke paa et saadant spørgsmaal.

„Hvilken lykkelig tid, vi lever i," sa han, da vi gik nedover mod hans kontor. „Alt det smaa og alt som skilte er blit borte. Kun det store: fædrelandets vel er blit igjen. Det samler os alle, gamle og unge. Tænk: høire og venstre eksisterer ikke længer. At vi skulde opleve saadant. — —

Og nu er den tale bragt til taushed, hvis maal var at finde feil, hvis glæde var at saa tvil," la han til.

„Blir her krig?" spurgte jeg.

„Vi har allerede engang været nogle faa timer fra en mobilisering, saa spændt har situationen været. Det kan komme igjen. — Vi kan nok komme til at lægge ud til kamp. Det

vilde bli en ulykke for slægtled, hvem der end kom til at seire. Men alligevel — mellem os sagt — der er noget betagende ved alt, som kamp heder.

Er det ikke mærkeligt, hvor det ord ildner, river med, gjør ryggen rak. Der er glæde i al kamp, selv om det kun er en kamp med pennen; men hvor alt blir smaat, naar bare tanken kommer ind paa den kamp, hvor det heder: liv og blod; — ikke ord, men gjerning. Bevis din fædrelandskjærlighed med dit liv."

Han maatte gjenta: „Hvilken lykkelig tid! Og hvor maa vi ikke være inderlig taknemlig for, at det blev os, netop os forundt at leve disse dage, se Norge frit, frit for alt, som stænked med fremmed navn og fremmed farve."

Han læste op et vers af Ivar Sæter:

„Aldrig var vaaren saa straalende fager,
og aldrig var Norge saa stort og saa lyst.
Det bølger, det flammer, det høiner og drager,
og alle hverandre i hænderne tager,
og alle gaar sammen til leg som til dyst."

Herligt er det at komme hjem igjen fra fremmed land, men aldrig var det som denne gang.

Redaktøren fortsatte: „Det er vel hændt flere end mig, at man er kommet til at tvile paa sine egne landsmænds fædrelandssind og særlig paa deres offervillighed, om det engang skulde komme til krig, nu har vi alle en le-

vende følelse af, at vi nok skal staa maal, om vi med vaaben nok engang skal værge grænsen mod svensken."

Og han fortalte om den og den, som havde stillet sig selv og sin formue til sit lands raadighed.

Det siges, at den svenske kronprins havde sagt til en nordmand: „Norge kan ingen krig føre, det mangler korn og — penge." Der blev svaret: Korn har vi kjøbt op, vi kan endnu engang spise barkebrød, — — og hvad angaar penge, saa kan f. eks. jeg og min nærmeste slægt gi 15 millioner kroner, og saaledes bort over hele landet. Enhver kommer til at gi sit."

Op til en af vore største fabrikeiere kom en dag tidlig ivaares hans kontorchef og spurgte, om man ikke nu skulde gaa igang med indkjøb af nye maskiner. Man havde 40 000 kr. lagt op til det øiemed.

„De 40 000 kr. skal ligge urørte, staten kan komme til at trænge dem om kort tid."

Bag de 40 000 stod flere gange det beløb til raadighed — naar som helst.

To venner gik en dag og talte om, hvor meget de burde gi, om det blev alvor med de svenske trusler. Den ene havde nylig giftet sig og faaet med sin hustru en formue. „Kommer svensken, da maa alt gives," sa den nygifte.

„Det er let sagt det," svarte den anden.

Den næste dag kom den rige ven op til den anden og sa: „Man bør ikke tvile om hinanden i disse tider. Min hustru vil, at du skal se dette dokument. Og der stod, at 300 000 kr. (ɔ: hele formuen) stod til statens raadighed, hvis det blev krig. Dokumentet var undertegnet af begge og for flere dage siden.

Der findes folk her i landet, sa redaktøren, som endnu ikke har faaet øinene og hjerterne op, men lad os ikke regne dem med. De er ikke norske, har mistet sit fædreland.

Redaktøren kjendte flere mennesker end jeg. Men jeg kan, Gud ske lov og tak, vidne, at jeg ikke har truffet en norsk mand eller kvinde siden 27de mai, som har været i tvil om, hvor Norge laa.

Men det er sandt, det er vel hændt lige op til hin glædens dag, at flere med mig er kommet til at tvile paa sine egne landsmænds fædrelandssind og særlig paa deres offervillighed, om det engang skulde komme til krig. Jeg mindedes i alle fald saart al den letsindige tale om evig fred, om oplysningens saliggjørelse, om fred, fred for enhver pris, om havneafstaaelser, om det syndige i at gaa i krig, selv om det var at værge for eget land, og — jeg har bøiet mit hode med skam og sorg hver gang jeg tænkte paa: hvad vilde dog dine

fædre ha sagt? De gav villig livet hen for at værge dette land, som nu er mit og som skal gaa i arv til mine børn, og som er den bedste arv de kan faa.

Men heldigvis. De sidste ugers begivenheder og oplevelser har gjort, at man reiser atter hodet, man ser og føler, at det norske folk er lige godt fremdeles. Hvor jeg staar og gaar, ser jeg udslag af den varmeste fædrelandskjærlighed. Ikke et menneske er modfaldent. Overalt lyder raabet: Lad dem komme!

Jeg traf en anden redaktør. Han sa:

„Selvopgivelse er undergang, selvhævdelse er folkets pligt mod Gud, hvis det skal kunne fylde den plads og den opgave, der er det anvist paa jorden.

Og nu kjender vi vor plads, og derfor er der slig en glæde i landet. Det er ikke bare, fordi vi er blit fri det forhadte unionsbaand, men fordi vi føler os sikre paa os selv, selvom det skal prøves med liv, blod, formue — alt.

Al fattigmandspratet og hængehoderiet er slaaet ned. Nu synes vi, at vi har raad baade til at kjøbe kanoner og til at ofre blod.

Fredsfaarene bræker ikke mere, de liker ikke at skulle slagtes saadan uden videre. De bare tar pengene sine ud af bankerne.“

En stortingsmand, en ivrig politiker, sa: „Det vidunderlige er hændt.“

„Ja, hurra for 7de juni!“

„Javel, men jeg tænkte ikke netop paa den dagen, jeg tænker atter og atter paa den ting, at alle nordmænd saadan med ét slag er blit enige. Jeg kan ikke glemme, at der nu kun er nordmænd i Norge.“

„Man har desværre været fristet til at tvile paa det.“

„Det er det, som har gjort striden før saa bitter og lammet éns bedste bestræbelser. Men fra nu af har vi alle faaet nyt syn. Nu er besøgelsens tid, nu skal De faa se, hvilket groveir her vil bli.“

„Selv om det blir gjennem et uveir, som heder krig?“

„Vi har taalt krig før og det under de ugunstigste forhold. Nu er vi forberedt, vi har mere mad, flere penge og en større hær, end Norge nogensinde har havt. —

Jeg har altid før anseet krig som den største ulykke, der kan overgaa et folk.“

„Og nu?“

„Indser jeg, at der findes noget, som er langt værre.“

„Og det er?“

„Et folks forsumpelse i egoisme, i materialisme, i slaphed og veikhed gjennem en lang freds saakaldte velsignelse.“

Jeg føied til:

„Jeg siger med gamle biskop Heuch: Jeg

ved ikke, om jeg tør ønske krig for mit folk, men jeg er sikker paa, at det havde godt af at se den temmelig skarpt i øinene af og til. Der følger meget ondt med en krig, men et folks bedste egenskaber kommer ved den frem og til sin ret, og det er vist, at det bedste gror altid frem i offerets og lidelsens blodspor.

Dette sa bispen engang til mig selv, da vi talte om krig og fred."

„Om han havde faaet leve til nu!" sa stortingsmanden.

„Der er vel ikke en af os, som ikke nu siger noget lignende: Aa, gid far eller mor eller den og den kjære afdøde havde faaet leve og seet Norge frit — aldeles frit."

Jeg traf en statsraad. Han havde det svært saa travelt.

„Jeg ser, at Sven Hedin skriver i „Times", at unionens opløsning ikke vil foranledige nogen krig paa den skandinaviske halvø. Ingen svensk mand anser den nuværende union for at være værd en draabe svensk blod.

Der blir vel ingen bataljonsekscercitie af iaar?" spurgte jeg — saa troskyldig som mulig.

„Jo, De kan tro, De skal faa eksercere — baade for iaar og for ifjor og kan hænde vel saa det."

Det slog til — tiltrods for Sven Hedins forsikring. Han var nok ikke rigtig til at stole paa.

Paa landsbygden.

Juli.

Jeg ligger paa landmaaling omkring Sandefjord. Man streifer hele dagen omkring fra gaard til gaard gjennem skog og mark. Man træffer mange slags folk, næsten hele bygden.

Aldrig har jeg seet folk være saa venlige og pratsomme. De kommer bort til mig, mennesker, som jeg aldrig har seet, tar mig i haanden og hilser som gamle kjendinger og gode venner.

„Hvorledes gaar det, kaptein?"

„Jo, nu gaar det bra."

Saa lyder det dag ud og dag ind, og alle taler de om det samme, om glæden over unionens opløsning. Mange spørger, om gutterne deres snart skal mobilisere. Hvad ved jeg om det. Jeg fortæller kanske lidt om Sven Hedins og andre svenskers forsikring om, at det hele ikke er en draabe svensk blod værd. Da ler de alle og siger noget, som jeg ikke behøver at skrive.

Ingen synes bedrøvet over, at gutterne er ude paa orlogsskibene, ved Tønsbergfjordens befæstninger eller venter indkaldelse.

„Nu faar det bære eller briste!

Nu vil vi ha fred — og derfor maa vi slaas.“

„Det kan da ikke gaa an, at svensken faar lov til at skrive de værste røverhistorier om os i sine aviser, og at de ikke vil dementere beviste løgne, at de udviser nordmænd, som om det var krig?“

„Det er bare storsvenskerne,“ siger de fleste. „Det svenske folk er ikke med paa sligt. Det er bare de fine, fornemme, ridderlige, høisindede — det er grever og baroner og bolagsprinser.“

„De er lissom mere russiske de, eller østeuropæiske da maatru.“

Mandskaber indkaldes til bataljonssamlingerne, andre kommer ikke hjem fra afsluttet eksercitie.

„Det er bare bra det,“ siger mændene. De unge kvinder smiler. De gamle ser alvorlige ud, de har mistet saa mange gutter paa sjøen i disse trakter, at de ikke ret kan sætte sig ind i, at nogen skal kunne faa den hastige død paa landjorden ogsaa.

*

Skoleungdommen kommer forbi en herlig julikvæld fra en skogtur efter afsluttet

eksamen. Flag og blomster i haanden, 17de maistemning over toget. Da de kommer forbi landmaaleren, strammer alle gutterne sig op. De ved, at han og hans assistenter er krigsfolk. De sætter i at synge:

„Ja, vi elsker dette landet,
som det stiger frem,
furet, veirbidt over vandet
med de tusind hjem.
Og som fædres kamp har hævet
det af nød til seir,
ogsaa vi, naar det blir krævet,
for dets fred slaar leir."

Smaajenterne synger:

„Gud signe Norigs land,
kvar heim, kvar dal og strand
kvar lund og lid!
Han lat det aldri døy,
han verje bygd og øy,
han verje mann og møy
til ævleg tid."

Det er vor kongesang nu.

Saa sad jeg en kvæld oppe paa en af de bratte knauserne mod Kamfjorden og talte med en gammel bonde. Han havde som alle bønderne her først været ude som sjømand og seet sig om.

„Ja, nu er der vaar og sommer paa en gang i Norge," sa han. „Det er et mirakel. Det gror, saa det høres og sees, det bryder i

jorden og vokser i skog og mark som aldrig før. Og jamen hænder det samme hos folket her i landet ogsaa. Saa vakker synes jeg aldrig jeg har seet bygden, og aldrig har det været saa hyggeligt at leve her som nu. En er rent stolt og glad over at være nordmand nu.

Jeg har rigtig studeret paa, hvorfor alt synes saa vent og gjildt iaar. Det maa vel komme af det, at vi ligesom har været længe ude paa reis' og saa endelig er kommen hjem igjen til fjeld og fjord. Vi har været paa en lang og styg udfærd, og nu er endelig dagen kommen, da vi ser landet vort igjen. Kan hænde blir der storm og uveir, førend vi naar i havn, men vi kjender leden, og vi er alle mand paa dæk.

Ja, nu har jeg en søn ude paa „Tordenskjold", og en er paa Oskarsborg — og landstormen skal vel ud ogsaa, kan jeg tro? Og der er jeg."

„Aanei, De er nok for gammel."

„Nei, sig ikke det, kaptein. Jeg kan da endda gjøre nytte for mig, om ikke andet, saa med hakke og øks. Jeg kan da være med oppe paa fæstningen."

Fæstningen, det var Mokollens batterier, som saaes høit op mod himmelen.

„Det er en god laas for døren vor det," sa bonden.

„Aaja, men først og fremst maa der staa

en modig og kampdygtig mand bag døren, ellers duger ikke den bedste laas og den bedste dør. Men fæstningerne i og for sig liker jeg godt, helst for det sprog, de har ført baade til os og til svensken. De har styrket moralen hos os. Uden dem var vi maaske ikke idag saa fortrøstningsfulde."

„Indbrudstyv liker ikke gode dørlaase."

„Og fredelig mand liker vel at sidde tryg bag stærk dør. Det er fredens arbeide at virke for et stærkt forsvar. Det faar vi nu se."

Da jeg gik hjemover, mødte jeg en af bygdens ældste mænd, en hjemkommen amerikaner. Han havde tidlig ivaar beklaget sig over, at han ikke var reist tilbage til Amerika. Han havde saa meget at udsætte paa sit fædreland. Han var blit rodløs og trivdes hverken her eller der.

Nu var han saa fornøiet. „Det er bare moro at være nordmand nu," sa han. „Og det siger alle de andre ogsaa. Men nei om de har sagt det altid før. Og det har jeg, skam at sige det, heller ikke gjort. Nu takker jeg Vorherre, fordi han lod mig bli i mit gamle land og lod mig faa opleve denne herlige tid. — — Det er bra at være amerikaner, men jamen er det bedst at være nordmand.

Jeg er 76 aar gammel, og min største sorg vilde det nu være, om jeg ikke fik være med paa en eller anden vis, om det bar løs."

„De er for gammel til at fare om i berg og aaser.“

„Aa, jeg kan da vel sætte mig her i stuedøren med bøssen min og ta imod svensken.“

„Men da blir De kanske hængt og stuen brændt.“

„Jeg er en gammel mand — og stuen vilde bli et vakkert ligbaal.“

Nede i Hella traf jeg en styrmand. Han havde tænkt at ta hyre. Men nu vilde han vente. „Der kan bli brug for mig,“ sa han.

En finne, en sjømand, som har faret meget med norske skuter, en mand, som jeg regner blandt mine bedste venner, skriver i de dage til mig: Norge har ret. Kan du bruge mig, saa kommer jeg „genast“. „Med glädje vil jag kläda blodig skjorta för Norikes sak.“ Han er en ivrig fredsven. Efter hans mening er det netop fredsvennerne, som skal være de første til at gaa i krig. De skal stille sig paa rettens side og kjæmpe mod uretten.

Den slags fredsvenner forstaar jeg, og med dem sympatiserer jeg fuldt ud. Vore fredsforeninger burde sætte sig som maal at opdrage mænd som hin finne og ikke kaste tid og penge bort til at præke fred i hønsegaardene. Der er det unødigt nok.

Sjøfolk.

„Jeg har aldrig seet slig iver og glæde nogensinde," fortalte en marineløitnant. Gutterne strammed sig op og var saa fornøiede og glade, at eksercitien gik som en dans. De blev aldrig trætte. De stelte med kanonen, som var det kjæresten deres, jeg vil ikke tale om, hvor pent de passed og vaaged over torpedoerne. „Her er sukkertøi til svensken. Velbekomme!" raabte de og lo. Det høres jo fælt ud, ikke sandt? Men menneskene er nu slig engang, og skam var det, om vi var anderledes. Vi faar værge for os med neb og klo eller med kanon og torpedo.

Det var mangen sur tørn ude i Kristianiafjorden baade ivaares og sidst i oktober, men jeg hørte ingen sutring, ingen klage. „Vi faar ta tørnen, gutter," sa de.

„Lad dem komme! Lad dem komme!" sa de, naar de saa østover.

Østover! — Ja, der laa jo Bohuslen, gam-

melt norsk land, Olav Trygvasons fødeland. Nu var det fremmed land, fiendtligt land. Og de flinke bohuslenske fiskere kaldes i Norge for „svensker". De er „bagger" er de, og det den dag idag. Svenskerne kalder dem endnu enten „bagger" eller „norrmen".

Jeg maatte sige til gutterne: Nu har vi mistet nok af Norge. Nu skal ikke svensken ha mere hverken paa land eller sjø. Og det vil komme an paa os det.

De mente, at svensken skulde faa det, han havde faaet før. Vi saa jo ofte nok ned til Dynekilen.

Og saa havde vi den følelse, at hvis vi ikke havde ligget derude paa post, og havde vi ikke havt flaaden og alt det andre i orden, da var svenskerne kommet seilende og „tugtet" os som „oskickliga barn" eller som „förbrytarepack" for at tale med en svensk rigsdagsbonde. Det vilde jo ikke være nogen krig det, sa svenske prester, bare en politianordning, en liden revselse, det vilde nu aldeles ikke være en angrebskrig, — kun en nødtvungen forsvarskrig, en Gud velbehagelig gjerning.

Ja, vi fik da ofte nok mærke, at der var forskjel paa øst og vest i opfatningen."

Det var nu, hvad en løitnant fortalte.

En dag sad jeg og hørte paa, hvad en ældre sjømand fortalte til en kamerat, som netop var hjemkommen fra udlandet.

„Det var rigtig artigt at se mange af gammelkarerne dra i trøia igjen. Der var gutter over de 40, mange var saa fulde af gigt i ryggen, at de var næsten tvekrogede, men jamen strammed de sig op slig, at de blev rette igjen. Og nei om det var nogen, som var sjuke isommer lel, og lyst til at slaas havde de alle, endda det mest var gifte folk allesammen. Vi syntes, vi kunde havt godt af et slag allesammen, baade svenskerne og norskerne. Det er nu ligesom lidt længe siden sidst."

„Men var det ikke lidt leit at være kommen ombord paa en af de allerældste kanonbaadene da?"

„Aa, i begyndelsen var vi ikke rigtig glad over at være sat paa de daarligste skuterne, men saa skjønte vi jo snart, at det maatte være ligesom største æren. For der trængtes vel de bedste og paalideligste. Stemningen var ikke daarligere hos os end hos de andre.

En af gutta, som kom sidst ombord, sa lidt muggen: „Ja, herfra kommer ingen levende, det skjønner jeg." Da sa en anden: „Det er ikke meningen heller det, derfor er du og vi sat her."

Og saa loved vi hverandre det, at kom det til kamp, saa skulde ikke svensken faa hverken os eller skuta; de maatte i alle fald ned paa havsens bund for at hente flaget op. Det loved vi, og det skulde vi ha staaet ved.

„Enten høit op eller djupt ned!" raabte en. „Hurra for det," raabte vi andre."

Det gjør godt at høre sligt. Andre kan ha godt af at høre det ogsaa. Derfor har jeg skrevet ned alle saadanne smaa træk fra grænsevagtens dage. Der hænger i Riddarholmskyrkan i Stockholm de hundreder af faner, tagne i heltemodig kamp af et folk, som blødte paa Narvas hed, ved Polens sand, paa Leipzigs sletter og Lützens „kullar", der hænger ogsaa 3 norske flag (fra 1814) — de eneste — det ene stjaalet fra Fredrikssten, de to andre skal være norske skibsflag. Men svenskerne erobred intet norsk orlogsskib. Ved Svolder fik sviarne nogle norske hærskibe, det er sandt, men det var ikke sviar, som erobred dem.

Der gik en stilfærdig sjømand forbi. En mand sa til mig: „Han der var ogsaa med paa grænsevagten. — Det var ikke saa greit for ham at forlade hus og hjem, kone og barn. Men han drog afsted med glæde, det kan jeg bevidne. Han sa til konen, at hun fik ta med sig barnet, stænge huset og reise hjem til hans gamle mor. „Blir det krig, skal du gi staten hvert eneste lidet sølvgran, vi eier. Det blir en skam at eie sølvtøi i huset, blir det krig. Og mig faar du ikke se mere, for nu skal det bli slut med alle disse ugreierne til svenskerne. Nu vil vi ha fred, og det faar bli arven min, baade til dig og gutten vor.""

„Hvad sa konen da?“ spurgte jeg.

„Det var vel ikke noget at sige til det vel. Hun sa: ja og amen, sa hun.“

Jeg fortalte denne historie i et lidet selskab i en af vore kystbyer. Der var ogsaa en sjømand tilstede, som havde været ude paa vagten. En dame, medlem af mindst to fredsforeninger, sa bekymret:

„Men De kan da vel aldrig for alvor ville paastaa, at dere reiste afsted med glæde?“

„Aajo. — Vi var da vel fornøiede.“

„Det er frygteligt, skrækkeligt — med glæde at gaa i krig. Det er levninger af gammelt barbari.“

„Jeg ved ikke, hvad det er,“ sa sjømanden, „men vi havde ligesom en trang til at komme ombord til kanonerne og vise, at vi mente det alvorlig.“

„Var der virkelig ingen, som fandt det var skrækkeligt?“

„Nei, vi sang og raabte hurra allesammen.“

*

„Gladir rida Norigs menn
til Hildarthing.“

Saa synger man paa Færøerne i sit Olav Trygvasons kvad.

„Muntre og spøgende gaar nordmændene i kampen,“ siger Kristian August om sine soldater i felttoget 1808—9.

Paa Fredrikssten.

Fr.sten i juli og august.

Vi var paa marsch til jernbanestationen. Norske jægerkorps's landværnsbataljon skulde til Fredrikssten, — altsaa paa grænsevagt. Hurra!!! Skarp ammunition! Der var stemning blandt „gutterne“ som blandt folkemængden, der var mødt frem for at sige farvel til slægtninge og venner.

Lige foran mig forsøgte en kvinde at trænge sig frem og komme hen til soldaterne. Jeg maatte lægge mærke til hende. Hun havde saadan en vakker gut paa armen. Kjæk saa hun ud, hun ogsaa, en kvinde af folket, som man siger. Hun havde vel manden sin eller bror sin blandt soldaterne.

Hun klemte sig frem og fulgte nu menneskestrømmen. Hun havde faaet øie paa den soldat, hun søgte, og han vendte smilende ansigtet om mod hende. Hun forsøgte at holde følge, drive med strømmen, men det var van-

skeligt. Saa hæved hun pludselig barnet op i armene og raabte: „Ser du far, gutten min? Ser du ham i uniformen og med bøsse? Nu skal han ud i krig mod svensken for at værge for dig og mig og hele Norge."

„Hurra for Norge!" raabte en mand, som gik ved siden af og som hørte, hvad moren sa. Gutten vinked med de smaa hænder et sidste farvel til soldaten.

Moren orked ikke at holde ham længer i veiret, og soldaterne marscherte videre, ustanselig forbi, et—to, et—to!

Jeg saa hende staa og vifte og vinke smilende og glad, og jeg saa et grovt soldater- eller arbeideransigt ligesaa smilende nikke tilbage. Der var smil, ingen graat at se.

Jeg saa kun en gammel mor, som stod og tørred øinene sine med kanten af forklædet sit; det er den eneste kvinde, jeg har seet graate i sommer og i høst. Jeg har heller ikke hørt om, at nogen anden kvinde har grædt. Kan hænde var det af stolthed og glæde hin gamle mor graat, ikke af sorg.

Saadant forstaar man ikke i fred, men det blir saa naturligt, naar krigen staar for døren. Man indser da med en gang, at det er ikke det lykkeligste og bedste bare at nyde livet i fred og at ha gode dage, det foraarsager kun egenkjærlighed og blødagtighed; men det at gi, at ofre, at lide for en hellig sag, det gir

glæde, inderlig, dyb; man føler sig knyttet nær ind til hinanden, fast sammen, „fædrelandet“ blir ikke længer et tomt ord, det blir helligt som Gud selv. Og kampen for fædrelandet, det blir „den hellige krig“, opfyldelsen af Guds fjerde bud. Uden det bud har intet folk bestaaet, kan ikke bestaa.

Jeg talte med en lodsoldermand, som havde reist langs kysten, da matroserne skulde ind. „Det var som et festtog,“ sa han. „Bryggerne var fulde af folk, som vinked smilende glade til gutterne, og de var i sligt humør, som jeg aldrig har seet før. Det var hurrarop alt i et.“

Da de norske og danske matroser hin 2den april 1801 saa den svære engelske overmagt komme seilende ned paa sig, da hilste de kampen med rungende hurrarop. Dengang kjæmped de for et nøitralitetsforbund, og vore matroser stod under fremmed flag.

Hvilken glæde vilde der ikke bli i kampen nu!

*

Frivillige melder sig hver dag, og store og smaa pengesummer stilles til regjeringens raadighed. Mange kommer hjem fra udlandet, fra Amerika, for hvis der skulde bli brug for en rifle eller for en næve, saa skulde den være færdig.

Fra Amerika telegraferedes der efter et stort norsk møde:

„Til statsminister Michelson.

Two millions norwegian Americans will stand by you in upholding the norwegian red, white and blue."

Jeg har før nævnt det korte telegram: „If war, call me."

Fra Island kom der en dag ogsaa brev og og det til Fredrikssten:

„Vi følger her alle med spændt opmærksomhed, hvorledes alt udvikler sig i Norge. Vi er alle med i de varmeste og bedste ønsker for vort gamle ætteland. Vort norske blod fornegter sig ikke, vi har aldrig som nu følt, at vort hjerte stadig banker sammen med Norges. Vi duger lidet til at føre vaaben, den kunst har vi glemt; men en eller anden af os kan bruge riflen bra, og skam vilde det være, om ikke islændinger fandtes iaar ved Norges grænse."

Fra Færøerne ved jeg, at én mand i alle fald var kommen hid, om det var blit til krig. Jeg har lov til at anta, at han kom ikke alene.

Vi nærmer os Fredrikshald. Toget gaar et lidet stykke langs Iddefjorden, før det kommer til byen. En løitnant spørger: „Hvad heder den øen?"

„Det er Brattøen."

„Og der borte paa den anden side fjorden?"

„Det er Bohuslen."

„Sverige!?“

„Man kalder det saa.“

Kun et bøsseskud borte, der ligger vort gamle norske land, nu fiendeland. Samme aaserne, samme fjeldet, samme folket, — i sæd og skik og delvis i sprog mere norske end paa mange steder i Norge selv.

Nu har Norge mistet nok. Nu faar det være stop. Ingen „erstatning for unionen“, ikke en tomme af landet øst for Glommen! I 1814 hed det: Norge erstatning for Finland. I 1905: landet øst for Glommen erstatning for unionen. Fin tankegang mellem „brødre“. . .

Vi marscherer gjennem Halden. Vi er paa historisk grund, hvor vi staar og gaar. Her er der kjæmpet fra gade til gade, fra hus til hus, soldater som borgere, trøndere, bergenhusinger, vesterleninger og akershusinger. Husene er blit skudt i brand af fiende og ven, her har borgerne heller selv sat ild paa sin by og ruineret sig selv, end at landets arge fiender skulde finde det mindste ly.

Ud med dem! Og ud er de komne over lig og brændende bjælker og til kanonernes seierssalut.

Her har de svenske parlamentærer truet med at hugge ned for fode og ikke spare barnet i vuggen, de har truet med at hænge kommandanten og svide af til sidste rest; men hver gang har de faaet til svar, at man kjendte sin

pligt, og at enhver vilde gjøre sit bedste som ærlige norske mænd.

Nu var det altsaa vor pligt at svare paa samme maade, thi det kunde vel sagtens komme til at hede nok engang de Cederströms ord: „Ta mig f., om två timmar smäller det.“

„Lad det smelde!“ raabte Haldens borgere.

Nu var det vor tur til at raabe:

„Lad det smelde!“

„Hurra!“

„Lad musiken spille op og Norges store varde blusse!“

Norge blev aldrig fattigere ved det blod, som randt, og de bauner, som blev stukne i brand. Rødt og guld er gamle farver i Norges skjold, og det skjold har altid havt kongekrone over sig, intet provinsmærke. Nu skal vi friske paa farverne.

Saa tænkte vi, da vi drog op til den gamle, aldrig erobrede fæstning, gjennem den by, som havde seet saa mange af Norges fiender enten falde eller vende om til flugt.

Løitnanten min var født opunder Fredriksstens mure og kjendte by og fæstning som faa.

Vi passerte støtten, som Haldens borgere har sat til minde om dens første borgere Peder Olsen Nordmand og Hans og Peder Colbjørnssønner. Støtten staar midt paa torvet, der hvor vesterleningerne hin overfaldsnat 4de juli 1716 kjæmped sin sidste strid, og hvor

karolingerne blev skudt ned i krydsilden af kanonerne fra fæstningen og Colbjørnsens stykpram og af borgernes geværer.

Nogle skridt endnu, og løitnanten siger: „Her faldt den svenske general Delvig ved Karl den 12tes side." Deroppe paa knausen laa den norske sergent og skjød. Han skjød feil.

Et stykke oppe i den bratte bakken passerer vi en lav port, den som lukker mellem Ydre og Indre Borgerskanse. Udenfor den og langs den lave mur laa hin 4de juli om morgenen 300 svensker faldne, deriblandt en general og flere høiere officerer. Det var møringer (2det trondhjemske regiment), som her saa mandigen havde værget fæstningen og dermed porten til hele landet. De havde kjæmpet mestendels i bare skjorten.

Dernede, under os, laa kirken, hvor „Kirkegaardsbatteriet" var anlagt. Der faldt næsten hver mand af besætningen. Paa den anden side af elven sees Rødsberget. Der laa en liden skanse engang. Det var i 1660. Den blev tilslut saa haardt angreben, at besætningen maatte slaa sig igjennem, overladende de syge og saarede til fiendens barmhjertighed. Disse blev mand for mand hugne og stukne ned. Den ligger ikke længer borte, end at kameraterne fra fæstningen kunde høre de døendes skrig. Det var bergenhusinger.

Vor bataljons kompanier sendtes ud paa sine forskjellige poster; mit var saa heldigt at faa ligge øverst oppe paa den stolte borg. Vi havde historien og landet, vort eget og det derborte hver dag for øie. Det var blodige veie vi gik henover. Hvor vi stod opstillede hver morgen og kvæld, der havde ogsaa norske soldater i 1658, 1659, 1660, 1716, 1718, 1808 og 1814 stillet og altid til hæder. Nu var det vor tur. De havde stillet, de gamle, med spyd og luntebøsse, med hellebard og flintelaas, nu var det „Krag-Jørgen“ og mitraljøse; gamle broncekanoner havde skudt ud nogle runde, gemytlige kugler, som gik helt ned til Sauøen, naar man rigtig stelte pent med dem. Nu stod der nogle lange bagladningskanoner og nogle korte haubitzer i pansertaarne, og de kanoner kunde snakke fra, saa det baade kunde høres og føles der langt borte i de mørke aaserne, 1 mil borte og vel saa det. Vilde fienden være saa dristig at lægge sine fartøier bag Sauøen eller Brattøen som i tidligere felttog, da kunde de risikere at faa noget ned fra luften fra 3000 meters høide. Da var det haubitzerne, som sendte sine vældige projektiler iveiret, saa høit, at Galdhøpiggen kunde magelig staa imellem. Naar granaten kommer ned fra slig en høide, er der ordentlig fart i den, og den gaar igjennem lidt af hvert.

Ret udfor mine vinduer laa„ Dronningens“ bastion.

Der var gamle Ohmes yndlingsplads under bombardementet i 1814. Her var det, at han fik vide, at hvis han ikke nu overgav sig, vilde han bli behandlet som oprører og skudt. Her var det ogsaa, at han gav den svenske parlamentær det svar, at han var en gammel og udlevet mand, han skulde snart dø saa alligevel. „Hr. løitnant Tønder! Behag at fortsætte skydningen.“

I de rum, hvor nu mine soldater laa, havde der i 1808 været flere svenske fanger, end hele den nuværende besætning paa Fredrikssten, Veden skanse og Hjelmkollens fort tilsammenlagt.

Og her i de rum, hvor jeg selv bodde, havde der hængt i hobevis af svenske erobrede faner. Ved Uddevalla 1677 tog vi alene 19 svenske faner, foruden hvad vi forøvrigt tog i Gyldenløvefeiden og da særlig i Bohuslen. En del af dem blev sendt til Kjøbenhavn, men der hang nok igjen — indtil 1814, da de tiltrods for Karl Johans bestemte befaling blev „laante ud“ af den svenske kommandant — og blev paa den vis tilbageerobrede.

Minder overalt. Hver dag rykked vi ad den samme vei og gjennem den samme port, hvor nordmændene den 14de januar 1660

havde gaaet, da de stormed Braadlandsskansen og tog den med kaarden i haand.

Og der paa den anden side af generalens have ser vi Gyldenløves fort stikke sin panserkuppel op mellem de vakre trær, som — i tilfælde af krig — er dødsdømte. Det fort er det eneste, som svenskerne nogensinde har erobret fra os. Men saa var det ingen mindre end selve Karl den 12te, som tilslut satte sig i spidsen for stormkolonnen. To gange blev den af den lille besætning drevet tilbage, tredje gang lykkedes anfaldet. Af besætningen kom 1 løitnant og 6 mand tilbage til fæstningen. Nogle dage efter, den 11te december 1718, faldt den svenske konge. En stor granitkugle med et lidet kors viser, hvor heltekongen stupte.

Thi en helt var han som faa eller ingen. Han gav ved sit uforfærdede mod, sin haardførhed og seige udholdenhed enhver kriger et følgeværdigt eksempel. Til hæder og til minde for den tapre konge presenterte vi vore geværer ved hans dødssted og vore sabler blev sænkede til kongelig hilsen.

Han var min barndoms ideal, jeg ønsked som gut altid at ha været i karolingernes udødelige skare. Men som voksen lærte jeg i ham at se mit fædrelands fiende, og den kugle, han fik paa det sted, hvor vi stod, den var

ham hjertelig vel undt. Han var nu i mine øine en ransmand og den, som satte ud den tanke i det svenske folk, at mit fædreland skulde være en erstatning for, hvad det misted i øst og syd.

Med en mærkelig iver hævder svenskerne, at kongen faldt for en svensk kugle. For os nordmænd kan det være saa aldeles latterlig ligegyldigt, hvorfra kuglen kom. Kan svenskerne finde nogen tilfredsstillelse i, at de ogsaa snigmyrded den konge, saa faar det bli deres sag. Men de behøver da ikke i 1905 at hovere sig saa svært over sin kongetroskab og takke Vorherre for, at de ikke er som visse andre folk. Mener de med visse andre folk os, da har de lige slet studeret vor historie som vor karakter.

Karl den 12te kom ud af landet. Død eller levende kan være os det samme. Bare han kom ud og havde tabt lysten eller evnen til at komme tilbage.

13de august.

Id kirke.

„Folkeafstemning — og dermed punktum.“ Saaledes begyndte et soldaterbrev fra Fredrikssten. „Det var da rigtig hyggeligt, at svenskerne „krævede“ folkeafstemning. Det er vistnok en uforskammethed at kræve det, men alligevel. — Det blir en festens dag, som længe skal mindes. Og vi har faaet os mangen en festens stund i disse sidste maaneder, takket være vore naboer. Vi kan gjerne feste engang til, saa øver vi os samtidig i at gaa mand af huse. Det kan maaske være en gavnlig øvelse.

Her findes 25 000 svensker i landet, hvoraf store mængder har norsk borgerret og stemmeret. Kan hænde endel af dem stemmer „nei“! Men ellers skal der bli et sligt dundrende „ja“, at det skal høres langt udover Norges grænser, og det „ja“ skal forkynde, at vi har faaet nok af unionen og „stora bror“.

Men derpaa faar vi gaa vore egne veie og ikke finde os i flere svenske krav. Det nytter saa ikke alligevel, de forstaar os ikke. Man har slaaet paa, at vi skulde betale klækkelig i penge for at slippe løs. Lad os ikke prutte med dem; betal dem ud med kontant afslag.

„Norge har havt uret," sa engang en bohuslening til mig, „det har i lange tider ikke staaet paa sin ret. — Man mister agtelsen for et saadant folk, selv om det er ens eget kjød og blod."

De ord svider endnu i mig.

Lad os da være rake i ryggen og ikke lade nogen komme os for nær. Her er gode laas for døren, de heder Fredrikssten, Ørje og Kongsvinger. Laas maa hver mand ha lov til at sætte for sin dør. De generer kun indbrudstyve og dem, som ikke har god samvittighed fra tidligere dage, eller dem, som har ondt i sinde for fremtiden.

Vi maa aldrig gaa ind paa at svække vort forsvar. Vi kan komme haardt til at angre det. Havde vi ikke havt det iorden ivaares og holdt krudtet tørt, havde vi visselig nu seet svenske soldater ved Glommen. Did vil de gjerne, men did maa de ikke komme. De har intet der at gjøre. Vi maa holde døren stængt med gode laas og ha kampfærdige mænd tillige."

Det blev ogsaa en storslagen festdag 13de august 1905.

Selv var jeg den dag i Id kirke. Vi var endel krigsfolk, som gjerne vilde overvære gudstjenesten paa en saadan historisk dag og paa et saadant historisk sted. Vi klædte os i parade.

Fra fæstningen fører veien under fortet Overbjerget. Netop der, hvor den gamle og den nye vei mødes, laa i 1660 den svenske leir. Den blev en mørk kvæld i februar stormet og ødelagt. 2 faner erobredes. Fienden flygted til Id kirke, som han havde indredet til provianthus.

Den gamle ærværdige kirke havde seet meget i tidernes løb. Den 15de april 1716 var kirken fuld af væbnede mænd. De skulde følge klokkeren Ole Svendsen Bakke og en anden falden frivillig til graven. Peder Colbjørnsen med sine folk var gaaet akkurat samme vei som nu vi idag. De gik indom gaarden Rishaugen, hentede ligene og begrov dem udenfor kirken. Her blev der sat ud poster, de yderste tilhest, de nærmeste tilfods; 10 mand opstilledes til vagt paa kirkegaarden, 2 mand ved kirkedøren. Dette gjorde man, for man kunde ikke være sikker for fiendtligt overfald, da Iddefjorden endnu var frossen. „Imidlertid“, heder det, „gik de øvrige ind i kirken og hørte stedets kapellan holde ligprædikenen over begge de faldne. Under prædikenen sad hver mand med sin flint færdig

for det tilfælde, at noget skulde paakomme. Da prædikenen var endt, blev 3 salver givne over hver af de dødes grave, og dermed var ligbegjængelsen endt."

Uvilkaarlig randt denne scene os iminde, da vi krigsfolk nu 13de august sad oppe ved koret og hørte en ung løitnant, samtidig prest, holde prædiken. Vi var ogsaa sat til grænsevagt, og mændene rundt omkring os, de var ogsaa færdige, naar som helst at følge det eksempel, som den tapre klokker og den gjæve Peder Colbjørnsen havde givet.

„Vi vil kun vor ret," sa presten. „Vi vil hævde vor selvstændighed, værge vort land, det som Gud Herren har givet os i arv og eie. Det er vort hjem. Om det er stort eller lidet, fattigt eller rigt, det er vort og skal altid være vort."

Vi havde sunget: „Gud signe vaart dyre fedraland". Nu reiste vi os allesammen og saa sang vi „Ja vi elsker" og endte med den forsikring, at ogsaa vi, om det blev krævet, vilde slaa leir om vort fædreland.

Der staar en bauta paa kirkegaarden over Ole Svendsen Bakke. Der samledes vi alle, forinden stemmeafgivningen kunde finde sted. En officer traadte frem, han udtalte: „Naar fienden falder ind i landet, da er hver mand soldat. Saa har det lydt før i disse grænsetrakter. Og saaledes skulde det ogsaa nu lyde

paany, om det behøvedes. Her ved Id kirke havde man saa ofte i gamle dage samlet sig til bøn og til kamp for fædrelandet. Idag var vi ogsaa samlet til bøn og — om Gud vilde — om kort tid ogsaa til kamp. Bønderne paa Id havde saa ofte tidligere givet os et lysende eksempel paa mandom og mod, de havde været en trofast grænsevagt. De vilde visselig ikke staa tilbage nu heller. Krigsfolket her havde allerede faaet se mange beviser paa den store offervillighed, som grænsefolket var besjælet af.

Gud bevare fædrelandet!"

„Ja," raabte de militære.

„Gud bevare fædrelandet!" sa bygdefolket efter.

De er helt ud norske her bønderne, det er vist. De er saa norske, at de mange indflyttede svenske arbeidere (stenhuggere) viser sig at være gode norske allerede efter faa aar. De skifter sit navn og lærer sig norsk saa snart som muligt — og den 13de august stemte samtlige „ja". Det var mere end selv de mest sangvinske havde vovet at tro.

I det hele land blev resultatet:

368,211 ja og 184 nei.

At de storsvenske aviser paastod, at folkeafstemningen havde været tvungen og forfusket, det var noget vi næsten havde ventet os.

Grænsebønder. Ved Fredrikshald.

De har ofte maattet lide meget for sit norske sindelag vore grænsebønder. Under de svenske indfald er bygderne blit herjede og plyndrede, brændte ned og befolkningen mishandlet paa det grusomste. Særlig har bønderne omkring Fredrikshald faaet føle svenskernes haarde krigsbrug. Saaledes skrives fra nabosognet til Id af presten Johan Cold under Karl den 12tes sidste beleiring: „Min arme lille menighed maa nu fornemme, at de ikke har faaet fiender, men mordbrændere og røvere over sig.“ Gaarde og pladse blev brændte; bønderne havde tidligere mistet halvdelen af sin havre, alt hø og halm saavelsom og en stor del kvæg; „nu har fienden taget alt bort“. Paa prestegaarden havde svenskerne særlig faret slemt frem. Selv kvinder blev frataget de klæder, som de stod og gik i, saa de var ved vinters tid ganske

nøgne. „Alt, som kunde være af værdi, var plyndret eller ødelagt, blodet af hvad de har slagtet omkring væggene stænket, vinduerne indskudte, gulvene opbrudte.“ Provsten Peder Rumohr var „ubarmhjertig bleven slæbt af sin gaard udi sine underklæder, sat foruden sadel paa en tynd skindmær og udi fuldt galop til det fiendtlige hovedkvarter bortført“. Provsten døde i fangenskab paa grund af de udstandne mishandlinger.

Bønderne her kjendte altsaa krigen i sin forfærdeligste skikkelse, men aldrig har jeg i Norge truffet folk, som saa freidig saa en mulig krig for øie. De vidste eller antog, at deres huse vilde bli brændt, kreaturerne slagtet ned, deres hustru og børn drevet paa flugt, men selv stod de færdige til paa første varsel at gaa til kamp. I alle fald har jeg ikke truffet én, som ikke var villig. Og mine kamerater fortæller det samme fra sine poster.

Grænsebefolkningen har nu ogsaa stolte traditioner at værge om, de har saa ofte betalt for sit norske sindelag baade med blod og gods. De var færdige paany, og villigst var de der, hvor man havde kjæmpet haardest i gamle dage.

Nu skal jeg fortælle nogle smaatræk fra min egen grænsevagt.

Jeg mindes, at jeg en dag med mit kompani blev sendt ud paa skansearbeide nede

ved Iddesletten. Vi trængte endel tømmer, og jeg gik da til eieren af nærmeste skogteig.

„Vi maa ha nogle tylvter tømmer," sa jeg til bonden, „og dem tar vi i skogen Deres, den er nærmest."

„Ja, Dere faar vel det da," svarte bonden.

„Jamen jeg har ikke en øre at gi i erstatning, — for dette arbeide er noget vi gjør uden at spørge autoriteterne om; vi maa skynde os, det ser ud til krig."

„Hug bare væk De, kaptein."

„Vi skal nu ikke ta det peneste tømmeret," skyndte jeg mig at sige, „vi har seet en hel del brugbart, vindfald, — og om stokkene er lidt krogede, saa gjør ikke det noget."

„Kroket og daarligt tømmer?" sa bonden. „Nei, jamen faar De ta det bedste, De finder. — — Det bedste er ikke godt nok i disse tider," føiede han til og det med en mine, som bragte mig til at spørge:

„De blir nok med selv og De, om det bryder løs om nogle dage?"

„Jeg er nok ikke langt fra no. 1 paa listen jeg," sa bonden med en selvfølelse og glæde, som virked rent begeistrende. Han var indskreven som en af de første blandt de frivillige fra Id. Han var nu saa gammel, at han var færdig baade med linje og landværn og landstorm.

„De er nok en krigersk kar De, slig som idbønderne altid har været.“

„Aa, farfar var nu soldat i alle krigens aar mellem 7 og 14, saa én har da altid noget godt i arv.“ — —

„Det bedste er ikke godt nok i disse tider“. De ord kom jeg til at mindes ret som det var ude paa Id.

Naboen til hin bonde, om hvem nys er fortalt, eied skogen længer sydover. Vi maatte hugge en hel del der. Jeg spurgte mig for hos ham, om vi fik lov til at hugge — og uden nogen erstatning ivente. „Hug væk,“ sa han ogsaa. „Faar vi bare beholde landet for os selv, saa lader nok Vorherre skogen vokse op igjen for os og barna vore. Men se der over paa den anden side af fjorden, det er gammelt norsk land (Bohuslen), og se hvor nøgent og ødsligt der er mod hos os. Der er endnu samme folk, og der var engang ogsaa samme skogen.“

En dag rullede soldaterne af vanvare en svær sten udfor et berg. Den skulde ha tjent til brystværn, men tog overbalance. Den fór ivei, saa varmen røg af den, skar en svær fure tvers gjennem en rugager og borede sig tilslut godt ned i den bløde jord. Det var rigtig leit, og jeg fik da gaa til eieren for at bede om tilgivelse. Bonden bare lo og mente, at det var bare bra. „Jasaa?“ spurgte jeg. „Aa jo, saa

har da jeg ogsaa faaet være med at give lidt til landsens forsvar."

Slig var det hos dem alle.

Vi hug skog, minerte i fjeldet, brød op gjærder og gjorde af og til skade. Men ikke en sur mine, ikke et ord ymtet om erstatning. En dag kom endogsaa en bonde og sa bebreidende: „Vi bønder har seet paa dere soldater nu i lang tid. Dere gaar og slider paa de svære tømmerstokkene. Det er der ikke mening i. Vi kan da give en næve med, og vi har da endnu heste og folk tilbage. (En hel del heste var nemlig indkaldte, og det var tilmed i værste skuronnen.) Bare forlang, kaptein, og vi skal komme med hest og redskab." Jeg takked og mente, at vi nok skulde greie os selv for det første. Men næste dag mødte nu bonden og en del kamerater frem alligevel med hest og vogn.

En bonde fulgte mig en dag og viste mig, hvor vi skulde hugge det bedste tømmer. „Her slutter min eiendom, men han som eier den næste teig, han er nu ikke daarligere nordmand han end vi andre. De kan trygt hugge, hvad De trænger." Vi hugged ogsaa, men da jeg ud paa dagen kom forbi bondens lille stue, gik jeg ind og fortalte, hvad vi havde gjort. „Det er vel intet at sige til det," sa bonden stilfærdig. Næste dag kom han og sa: „Kaptein! Jeg har rigtig været saa lei siden igaar.

Jeg har nogle tylvter fine planker, og dem trænger De maaske. Jeg var ikke rigtig god for igaar at by dem frem." Han skulde ha dem til at vøle paa husene sine — og det kunde nok trænges.

En dag trodde vi saa sikkert, at krigen var lige for døren. Uden videre tog vi til at rive ned pigtraadgjærder, sætte dem op andre steder, lave forhugninger, grave ulvegrave osv. En bonde kom hen og saa paa os. „De er kanske eieren af akeren her De?" spurgte jeg. „Ja, jeg er nok det," sa manden smilende. „Hvad siger De saa til, at vi roder og graver slig og tar al pigtraaden deres?" „Aa, kan dere bare stænge svensken ude, saa skal dere faa tak og ære og velsignelse atpaa," svarte manden smilende.

Slig var det overalt.

Vi hug skog ned hos en svenskfødt mand. Han sa: „Jeg er nordmand nu, og det var en skam, om ikke jeg ogsaa vilde hjælpe til med at værge mit nye fædreland. Norge har ret, og tag hvad dere trænger, — — men lad mig bare slippe for at bære vaaben mod mine gamle landsmænd."

Vi kom en kvæld et par officerer tilbage fra en lang og besværlig rekognoscering og havde endnu en liden mil igjen til Fredrikssten. En bonde stod borte paa jordet ifærd med at spænde hesten fra plogen. Vi bad ham skydse

os til fæstningen. Han betænkte sig lidt. „De skal ikke ha gjort det for intet," sa en af os. Bonden svarte intet, skyndte sig med at skifte klær, spændte en stolkjærre for, og saa drog vi afsted. Fremkommen til fæstningen vilde en af officererne betale. Men bonden negted paa det mest bestemte og føied saa til, da han vendte hesten hjemover: „Det er nu bare moro at skydse krigsfolk i disse tider."

Dette er nu mænd. Kvinderne stod ikke tilbage, lod det til. Vi hug ogsaa skog ned hos en enke. Da jeg bagefter kom til hende og fortalte det (det var, da alt var over dernede), sa hun: „Vil ikke de andre skogeiere ha nogen erstatning, vil ikke jeg heller. Vi faar nu alle betale lidt for sligt et velsignet aar som 1905, og jeg tror vi gjør det alle med glæde."

En dag kom vi forbi en liden plads. Der stod en gammel kone udenfor hytten og stelte med nogle lubne sauer.

„Det var nogen gjilde sauer det," sa jeg, „Dem tar vi snart og spiser op . . . . . for ellers kommer kanske svensken og tar dem."

„Svensken! Nei da er det bedst, at dere tar dem straks da. Og kua mi faar dere ogsaa faa. Gud velsigne dere gutter, lad aldrig svensken komme hid, jeg vilde saa gjerne dø som en ærlig norsk."

Af dagbogen.

Fredrikssten, 13de september.

Endelig!

Landstormen mobiliserer. Det var ikke for tidligt.

Det er livligt paa gamle Fredrikssten ikvæld. Styggeveir. Vogner og kanoner ramler svært gjennem gaderne. Artilleristerne har det travelt inat. Hver har faaet sin post.

Vi er færdige.

„Vi skal altsaa ha krig nu?“ spurgte en soldat.

„En kaptein ved om den ting ikke mere end en soldat.“

„Og aviserne fortæller jo ikke et eneste ord isommer om krigen.“

En del soldater strømmed til.

„Ja, men det var da paa tide,“ sa en. „Det gaar da ikke an at bli skjældt ud og paaløiet saa meget, som svenskerne nu har gjort i aar og i dag,“ sa en anden. „Og alle udvisningerne

da!" „Og grænsespærringen da!" Her kan tusender af svensker faa gaa frit omkring og faa arbeide og stemmeret akkurat som en af os, her gaar svenske spioner og lurer omkring os, og ikke en eneste har vi faaet lov til saa meget som at jule op. Svensken forstaar ikke sligt, det er ingen høflighed, det er bare veikhed."

„Det er hum-manitet," maatte jeg sige.

„Vi faar nu huske paa, at vi er verdens „faaregangsfolk"," sa en. „Husk paa Naabelstiftelsen paa Drammensveien. Den forpligter helt ned til Fredrikssten og op til Vardøhus. Vil no'en ha en havn, en gangsti over jordet vort til Narvik, eller lidt land østenfor Glommen i erstatning for denne unionen, som har været bare til plage for svensken, saa maa vi naturligvis sige: „vær saa god"."

De er lette i munden kristianiagutterne.

„Gaa nu pent ind og læg dere," sa jeg. „Og hører dere kanonskud inat, saa tro ikke det er bare brandskud som sidst." — Da trodde vi saa bestemt, at nu var krigen begyndt. Det dundred slemt mellem de gamle kasematter. Men folkene var mærkelig rolige. De kom i klærne omtrent som ellers. Ingen nervøsitet. „Dom kunde nu gjerne ha ventet, til det blev lyst, saa vi kunde faa sove i fred," sa en. „Krig nu midt paa svarte natta? Det er der jo ingen mening i," sa en anden. —

Øsregn og storm inat. Rammel og støi af heste og vogne og af folk, som kommer og gaar.

Stemningen blandt folkene Gud ske lov og tak: den er god, det kan jeg trygt sige.

*

14de september.

Landstormskarer sidder allerede udenfor i regnet og venter paa at uniformeres.

Aldrig seet saa mange løse svensker som idag rundt fæstningen. Nogle gik til Fredrikshald, men 2 og 3 i følge traf vi paa veien til Id. „De skulde hjem," sa de. „Hvorfor? Var de bange for krig?" Nogle svarte ja, andre nei. De fleste svarte, at de havde været tjenestefolk i Borge og Id, og at de havde faaet brev hjemmefra om, at nu maatte de reise og det straks.

„Reis i fred — og vel mødt paa grænsen," raabte vi.

Svenskerne skuled stygt til os.

Stemningen blandt soldaterne og især hos bønderne var udmærket. En bonde forlangte at faa hjælpe til med kjøring af det tømmer, som vi hug ned.

„Bare sig, hvor mange heste og mand, De ønsker."

Nabokapteinen fortæller om en gammel bonde, at han sa til ham: „Jeg og kona reiser bort; jeg er for gammel og ussel til at gjøre

nytte. Husene maa vel brændes. Men kjære snille kaptein, lov mig, at saasnart det smelder, saa sætter dere ild paa husene, — lad ikke svenskerne gjøre det."

Der blev sendt ud en del af kompaniet til specielle poster. Hvor farlige de var, er ikke godt at sige, men det var i alle fald der, at man først vilde høre kuglerne suse.

„Herfra kommer jeg ikke levende," sa lange snedkeren vor. „Men jeg er beredt og skal gjøre mit bedste." Han havde kone og flere barn.

Han sa saa en af dem, som drog ud imorges ogsaa.

Han la bare til: „Jeg takker hr. kapteinen saa mange gange, at valget faldt paa mig. Det er den „behageligste" opgave, jeg har faaet i mit liv."

„Er De gift?"

„Jovel. Har fem barn. — Har skrevet og sagt farvel. — — — Vilde bare be om én ting."

"Og det er?"

„At ældste gutten min maa faa skyttermedaljen min. Saa mindes han at øve sig flittig i at haandtere riflen . . . . til næste gang."

Jeg har faaet anledning til at læse et brev, som soldaten skrev hjem til hustruen, og med hans tilladelse hidsættes:

— — — „Du maa ikke tro, jeg blev ræd ved den befaling. Vi har dog faaet den mest hæderfulde opgave, nogen soldat kan faa. — — — Vi frøs fælt de første nætter, men nu er det over.

Paa vor vei kommer vi forbi en familie, som jeg maa snakke om. Konen er svensk og manden norsk og krøbling. De var svært ængstelige for krigen, især konen, men følte sig lidt sikrere nu, da der var kommet soldater.

Vi var indom og skulde koge labskaus i skogen, men de vilde ikke ta imod nogen betaling, og nu har vi hver dag faaet poteter af manden og 5 æg af konen, og igaar gik vi en anden vei, men da vi gik forbi igaaraftes, var dom vist fornærmet, men vi syntes ikke det kunde gaa an og ta imod saan foruden erstatning. Men rarest var lille Mads, søn, ca. 3 aar, den første dag vi kom frem til pladsen, stansed og talte med manden; han Mads gjemte sig bag skjørte til mor, men titted frem engang imellem og trøsted sig med at sige: „Dom er itte falie, dom har raue renner, det er itte sfenker.“ Ja jeg tænker paa Kristian hver gang jeg ser Mads. Hils kamerater, og først og sidst du og barna vær hilset fra

Din

. . . .“

Der kommer frivillige. Enkelte har uniform, mangler bare vaaben. En af dem skriver:

— — — — „For jeg bare rifle og ammunition, vil jeg være med.

Jeg vil oplyse Dem om, at jeg har vert med i skytterlag i 2 à 3 aar, saa jeg er noksaa godt øvd i riflens bruk. Jeg er meget kjed af, at jeg slap Eksere, for jeg tror, at jeg er en god fædrelandsforsvarer, svensken er min største Fiende. Grunden til at jeg blev undrat Eksisen er den, at jeg var daarlig i en taa paa den venstre foden. Jeg er 27 aar gml., stor og før, 178 cm. høi, frisk næsten bestandig, det kan være en sjelden gang at jeg er syk, og langt ifra ikke syk nu, da svensken er saa gal, saa at han vil paa føre os en krig, det er flere end mig som vil være med som frivillig. Jeg synes mit blod koker i mig, nor jeg ser en svensk.

Ærbødigst
N. N.“

*

15de september.

Stemningen er meget krigersk saavel i aviserne som blandt folket. Udmærket blandt soldaterne. Ikke mindst hos landstormen, som kommer ind. De gamle gutter er meget fortrøstningsfulde, ønsker bare at faa komme ikast med svensken. Talte med flere idbønder.

„Bedre krig end rive ned en eneste sten af fæstningerne. Svensken har intet her at gjøre. Fæstningerne er vore dørlaase, de kan ikke være slemme for andre end dem, som har lyst til at være indbrudstyve.“

„Mordreder“ kalder svenskerne dem for. Ja, for dem, som selv vil fare med mord ind i det land, hvor de intet har at gjøre.

En af bygdens første bønder kom og tilbød sig selv, hest og doning, skogen og alt, hvad vi behøvde. Det samme gjorde naboen. Han var færdig til at gaa afsted paa første varsel. Jeg er vis paa, at det samme vilde de ha gjort mand for mand. Gamle T.. som er 70 aar, vilde endelig faa sig en post oppe i et af blokhusene. Han var endnu sikker paa haanden, og han syntes det vilde bli en vakker begravelsesplads deroppe i skansen.

Paa hjemturen til fæstningen om kvælden straaler lyskasterne mig imøde. Det er mørkt nu om natten. De gamle begkranse er afløste af elektriske buelamper og acetylenlys. De koster 20 000 kr.; de blev givet fæstningen af to unge haldensere med gammelt godt norsk navn. De havde ogsaa allerede forlængst stillet sine personer til raadighed.

En kristianiafrivillig kom sent om aftenen og meldte sig ved kompaniet. Han kunde ikke længer være iro. Han var fra ungdommen af godt kjendt omkring fæstningen, derfor var

hans plads her. 3 sønner sendte han samtidig til hæren. Den 4de var kun 15 aar, men han graat, fordi han ikke fik være med.

„Men hvad sa Deres hustru?“

„Hun sa det var trist, men naar det gjaldt fædrelandet, saa havde hun ikke lov til at be nogen bli hjemme. Og hun skulde ikke la nogen se hende bange eller fortvilet. Hverken manden hendes eller gutterne hendes skulde ta det med sig i krigen. Enhver havde nok at bære alligevel.

Jeg har slig en prægtig kone, skal jeg si Dem, hr. kaptein, og slige raske gutter . . . Ja, vi er saa glade i hinanden allesammen. Vi synger og musicerer sammen, gutterne og jeg, vi driver idræt sammen, og mor hjælper os ud paa turene og smiler, baade naar vi reiser og kommer tilbage.

— — — — Jeg sa til gutterne, at der hvor jeg skulde hen, det var i forreste linje, og at de ikke maatte vente at se mig mere igjen. De fik gjøre sin pligt, saa ikke Norge havde skam af dem. Og det loved de.“

Den frivillige fortalte, at man i Kristiania den 14de, torsdag, trodde for vist, at nu vilde krigen bryde ud. Paa Stortorvet var det sort af mennesker, som stod og stirred op til kirketaarnet for at se, naar flaget blev stukket ud, og for at høre alarmklokkerne kime krigen ind. Stemningen var den allerbedste. Overalt

hørte man folk sige. „Lad bare svensken komme!"

Han fortalte videre, at alle jernbanetog var fulde af indkaldte landstormsmandskaber og orlogsgaster. Alle var de i det ypperligste humør. Og ingen grædende kvinder.

Jeg var oprigtig talt bange for kvindfolkene.

Han fortalte videre, denne frivillige, en mand, forlængst færdig med baade linjen, landværnet og landstormen: „Det er underligt for mig, kan De tro at være her for at kjæmpe mod Sverige og svenskerne. Der har vel ikke været ivrigere unionsven end jeg, jeg og mit hele hus. Jeg har været glad i Sverige og havt mange af mine bedste venner der. Jeg var bedrøvet over 7de juni og var ulykkelig i hele sommer. Men baade jeg og lignende gamle unionsvenner har nu faaet øinene op for, at sammen med svenskerne kan og bør vi ikke leve. De har sin stolte historie, som vi har vor. Men deres blir ikke større og vor ikke mindre ved al den nedrakning, al den tilsøling og al den flom af bevidste løgne, som de har ladet vælte ud over mit fædrelands navn i deres aviser og i deres brochurer i ind- og udland. Naar jeg tænker paa, at mit navn har været prisgivet den slags folks omtale i fremmed land, at vi er blit repræsenteret af slige grever og baroner, da har jeg rødmet af

skam. — Men nu skal det være stop. Nu faar det gaa, som det vil. Vi er færdige med svenskerne.“ — Han la langsomt til: „Men vi skal ikke glemme de riddersmænd derinde, som modig har talt vor retfærdige sag og som vil Norges og Nordens vel. Det har været saa tapre folk, at de var værdige til at gaa i karolingernes skare; men den flok er liden i 1905.“

Det blæser og regner stærkt ikvæld. Jeg tænker paa alle landstormskarerne, som nu er kastede bogstavelig talt fra sengen og ud i halmen eller ud paa vaade, kolde bakken.

Landstormen imponerer os alle. Vi havde altid tænkt os den som temmelig civil, med en støvel og en sko, slet udrustet, slet bevæbnet, befalet o. s. v. Og saa kommer her marscherende et kompani med staute, morske karer, i flunkende nye uniformer, med ny udrustning, med udmærkede geværer og ikke saa værst kommanderet heller.

Landstormen er dagens helte. De er mødt frem længe før end beregnet. Man havde beregnet en betydelig afgangsprocent — og saa er der mødt frem langt flere end nødvendigt. Ingen vilde sidde hjemme. (Dette har jeg senere hørt var almindeligt langs hele grænsen.) Stemningen meget krigersk. Vort folk er dog ikke degenereret.

Hvor man maa være taknemlig for at ha

oplevet disse jubelens dage — selv om det kan komme til at koste livet. „Vort storting er valgt paa forhandling," sa en landstormsmand. „Det er valgt paa veikhed. Havde der ikke været mænd før dem, som havde stelt baade fæstningerne og flaaden og os istand, da havde de ikke vaaget 7de juni, — og hvad da? 6 lydrigepunkter at sidde og forhandle om, — indtil svensken havde faaet sine gamle militære greier opfiffet og fornyet. Og hvad saa?"

Talte med flere landstormsmænd. „Det blir surt til natten; men skam var det, om vi frøs nu alligevel," sa en.

*

16de september.

Der kommer landstormsfolk uafladelig. Enkelte er komne helt ovenfra fjeldene mod Bergens stift. De havde reist nat og dag. En underlig samling nordmænd. Det er et sappørkompani, derfor er de samlet sammen fra alle Østlandets kanter. Her er teler, numedøler, hallinger og valdriser og alskens by og slettefolk. Jeg savner saart de gamle grænsesoldater, thi de var møringer (2det trondhjemske regiment), bergenhusinger og vesterleninger (kristiansandere). De var altid ellers først ved grænsen. De blev først udkommanderet. Hvor blir de af iaar? Nordmændene er ofte blevet samlet til ét folk her

ved grænsen. Alt det smaa, som ellers skiller, det forsvinder for det store hele, fælles bedste; hjembygden viger for fædrelandet.

Det er livligt nede paa Fredrikshalds torv. Infanterilandstormen marscherer af til Præstebakke, positionskanoner kommer samtidig til byen, hele torvet er fuldt af indkaldte heste. Udmærket stemning og stor begeistring.

Idag har der været den herligste lotørk. Akrene staar bugnende rige, kornstør ved siden af kornstør. Men mændene gik fra kornskuren, og hestene sendtes til kanonkjøring, alt med samme muntre villighed.

„Nyttigere arbeide har vi aldrig været ude for," sa en af bønderne. „Nu faar kvindfolka greie skuren, nu maa vi afsted."

> „Forbandet være det niddingsdrog,
> som nu sit blod vilde spare."

„Svenskerne skal nok engang til faa vide, hvad det er at komme med ufred til os. Bønderne paa Id har før gjort sin pligt au. Men nu faar vi slaa til, hvis han ikke holder op med vilkaarene sine. Han har ikke sine saker i orden, men det har vi; det ved vi og ser vi. — Vi kjender bedst stemningen blandt de svenske soldater."

Skulde man tro, hvad grænsebønderne da og senere fortalte, maa stemningen og tilstanden ha været meget slet. Det var nok daarligt

baade med sko og klær — og saa kosten da. Medens vi leved udmærket i enhver henseende, baade rigeligt og godt, maa der ha været ren nød over paa den anden side. Ellers var neppe svenske soldater kommet over grænsen og havde bedt om mad. Ved Tyslingmoen nede i Enningdalen kom fornylig en patrulje ind over grænsen. „Gjør med os, hvad I vil; men skaf os mad.“ De fik mad næsten bestandig, de svenske soldater, undtagen en eller to gange oppe ved Magnor og ved Ørje. Der havde de svenske poster været til en begyndelse meget uforskammet hovne og store paa det. De havde sat bajonetten foran brystet paa fredelige folk og brugt ord, som her ikke bør gjentages. Men der havde det nok hændt, at de svenske soldater fik noget andet end mad.

> „Hadde du icke din sill,
> tege beskedligt du still,“

skal dalsleningerne haanlig ha sagt om nordmændene eller baggerne i Bohuslen i gamle dage.

Men nu var nok meget forandret siden den gang. „Sild og vassvelling, vassvelling og sild, det var vor daglige kost,“ sa en svensk soldat, som kom over grænsen for at faa mad.

„Her er flesk, kjød og erter, smør og brød og kaffe, saa meget du kan lægge i dig,“

svarte den norske „kamerat“. „Vi kan gjerne spise sammen, før vi skal slaas.“

Grænsebønder ved Ørje paastod, at de svenske soldater havde det svært daarligt, og at de trodde saa sikkert, at vi nu kom ind i Sverige for at hevne os, at „dom gret og dom grov; dom grov og dom gret“. Og det maatte de gjøre altsammen for de „förbaskade baggarnes skuld“.

Om dette er sandt, vides ikke. Men det er sikkert, at det mangled ikke vore folk noget, og at svenskerne godt kunde ha raabt over til os:

„Hadde du icke din stut,
holdt du nok vakkert din trut.“

Det var det, som bohusleningerne i gamle dage havde svaret dalsleningerne.

Desværre vore folk er svært forvente. God og rigelig kost vil de ha, og det er ikke altid saa let at skaffe i felt.

Jeg er bange for, at mange svensker er mere nøisomme og haardføre end vore egne folk. — —

Jeg maa fremdeles glæde mig over landstormen. Den ligger nu inat i skjærmtelte, det blæser en isnende kold nordenvind, og de har havt en varm marsch, men alligevel hører jeg ingen frygte for natten. En god „islænding“ og en fornuftig anvendelse af soveposen klarer nok kulden.

Og kanske er gammelkarerne ikke saa kjælne af sig endda. De er morsomme disse karer. Der gaar overlærer N. som korporal og kommanderer 15 mand. Høiesteretsadvokat M. er ikke mere end menig. Men boghandler S. er halvtropschef. Her ved sappørerne gaar ingeniører, vante til at kommandere store veianlæg med hundreder af folk, omkring som trops- eller halvtropschefer. En er kommet i hui og hast helt ovenfra Narvik.

„Vi skal nok stelle alt istand til festlig modtagelse."

Ikvæld spilled mine folk op til dans. Det var akkurat paa samme sted, hvor de norske soldater dansed i 1814 i glæde over underretningen om svenskernes nederlag ved Lier, Matrand og Skotterud.

Kristianiagutterne var de letteste i dansen, men landstormssappørerne var ikke stivere i benene, end at et par fjeldfolk baade dansed halling og springar.

Stor jubel med sang og leg, indtil rosignalet gik.

Fra Drammen fortæller en landstormsmand en morsom historie. Did kom en dag et stort dampskib med en del militæreffekter fra Stavanger. Kapteinen havde havt mytteri ombord. Da han gik ud fra Stavanger, havde han ikke vidst, hvor han skulde hen. Han antog det nærmest maatte være til Bergen. Og

det samme antog ogsaa en flok sypiger, som var engagerte til at bli med for straks at gaa igang med at sy og reparere. Kommen ud i aaben sjø brød kapteinen den forseglede ordre, og han fik da at vide, at han med hele sit hyrede følge skulde . . . til Drammen (!)

Da sypigerne fik det at vide, blev der et vældigt oprør. Kapteinen forsikred, at det var noget af det værste, han havde været med til. De raabte og skreg, at de vilde til Bergen, og at kapteinen skulde snu eller sætte dem iland. „Til Drammen!? Det er jo langt borte ved svenskegrænsa. Me vil ikkje i krig! Me er fredsvenner! Me vil ikkje i krig!"

Kapteinen maatte love at betænke sig, men medens han betænkte sig, kom dampskibet ordentlig ud paa „Jæderen", og da spakned oprøret af lidt efter lidt.

„Det var nu ikke længer farligt da."

Dette er de eneste, om hvem jeg har hørt, at de ikke vilde i krig.

Men forhaabentligvis er det bare en skipperskrøne. Og som en saadan fortælles den her.

*

17de september. Søndag.

„For en lykkelig tid! Jeg takker Gud, at jeg har faaet opleve disse dage og faaet selv være med," sa en gammel soldat.

„Det var os en trang, at komme hid," sa en anden.

„Det var paa tide," sa en tredje.

„Svenskerne forstaar ikke anden høflighed end den, som kommer fra kanoner og blanke vaaben. Det er ikke deres feil, men det har været vor," sa den mest medgjørlige af soldaterne.

Jeg har aldrig tænkt mig, at stemningen skulde bli saa tillidsfuld. Det var mere til leg og gammen end til krig. Og det er ikke os grønskollinger af linje og landværn, men landstormen paa op imod de 40, som er kjækkest.

> „Fra fjeldene ned! og fra sjøen den blaa!
> og ud ifra skogen den dunkle!
> O, kjære mit Norge, du kjæmpe, skjønt graa!
> vaagn op og lad økserne funkle!"

Jeg maatte ned til Prestebakke; havde venner der, siden landmaalingsdagene langs grænsen. Her vilde befolkningen først faa mærke krigen. Stemningen her var ikke daarligere end oppe ved Id.

En gammel kone tæt ved grænsen sa: „For Guds skyld lad ikke svenskerne faa noget med fæstningerne vore at gjøre. Gamle Fredrikssten har saa ofte stængt dem ude af huset før. Dere er vel ikke saa daarlige mandfolk, at dere ikke kan holde grænsen ren. Farfar,

han laa i krigen baade i 8 og 14 han, og dengang var vi baade fattige og faa, maatte æte barkebrød, og soldaterne sloges i bare fillerne, og endda saa greied vi det. Og nu er dere saa vel udrustede og vel stelte. Pas dere for svensken! Kommer han ikke idag, kommer han imorgen, kommer han ikke iaar, kommer han til næste aar. Hold krudtet tørt og eggen kvass."

Hun gav mig noget at tænke paa da og senere.

Ved Prestebakke kirke laa en hel de landstorm. Her har nordmænd og svensker ofte kjæmpet mod hinanden. Sidst var det 10de juni 1808. Da maatte en bataljon af Skaraborgs regiment og en hel del elfsborginger overgive sig med kanoner og tros til landværn og frivillige arbeidere, borgere og bønder fra Fredrikssten, Halden, Tistedalen og Id. Mærker efter kugler staar endnu i alteret.

Intet monument, ingen bauta minder nordmænd om hin seier. Der gik nogle landstormssoldater og ærgred sig over det. Men dermed blev det og blir det nok. Vi har havt det svært vanskeligt med at mindes dem, som har skrevet Norges saga til denne dag med sit blod. Men ikke havde eidsvoldsmændene talt saa freidig 17de mai 1814, om de ikke havde havt 20000 bajonetter foran sig, og ikke havde mændene af 7de juni 1905 talt saa djærvt og

handlet saa raskt, om der ikke havde været en vel udrustet hær og flaade baade foran dem og bag dem.

Det bør vi ikke glemme.

Det monument, som staar ved Prestebakke, er kun en enkel trætavle, og den er oprindelig sat der af en svensk officer. Han satte den over en falden norsk grænsebonde, Svein Osmundson Spjeldgardsviken, og han lod skjære ind i tavlen de ord:

„En mann af Norriges tappre här
har uti striden nedlagt glafven.
Af Svenskarne han skjuten är,
af Svenskarne begrafven.“

Løitnanten blev fanget den 10de juni 1808, men frigivet paa grund af hin tavle og det vers.

For et par aar siden fandt en norsk kaptein nede i grænseskogene en sammensunken svensk soldats grav. Han lod sætte akkurat mage til tavlen paa Prestebakke, og der staar skrevet:

„En mand af Sveriges tapre hær
paa ærens mark er segnet.
Af norske mænd han fældet er,
hans grav af nordmænd hegnet.“

Hele Enningdalens ungdom og mange gamle med gik hen og hauglagde graven paany. Hver mand og kvinde bar sin sten til haugen.

Landstormskarerne var fremdeles i samme gode humør. Hustruer og børn var komne ud fra Fredrikshald. Nu sad den uniformerede fader hyggelig i familiekredsen nede ved Ørelven, hvor middagsmaden kogtes, eller hvor kaffekjedlen stod og smaaputred ved baalet.

Hauge med aviser spredtes mellem soldaterne. Aldrig har vi læst aviser som i de dage.

Man diskuterte situationen. Kvinderne vilde ha fred. Ikke for enhver pris, men man burde dog strække sig længst mulig og se til at faa fred, selv om det kosted. Mændene var ikke fuldt saa enige.

„Vi faar ta det, som Vorherre sender, tro det værste og haabe det bedste," sa en.

„Bedre at ta krigen nu end om ti aar," sa en anden.

„Heller skal jeg gaa i krigen end sønnen min," sa en tredje.

„Har vi klaret svenskerne før, klarer vi dem vel endnu engang, og især nu, da vi har vore sager iorden," sa en fjerde.

„Aa Gud! krig er saa frygtelig," sa en hustru med smaa vakre barn omkring sig.

Jeg gik op paa kirkegaarden, der hvor kampen den 10de juni havde raset som vildest. Der stod en graaskjægget, kroket soldat, en frivilig, borte ved den faldnes støtte. Vi kom i samtale. Det har man saa let for i disse dage.

Han sa: „Hvor man kommer sit land og sit folk nær i denne tid. Her brænder den hellige ild i hjerterne nu. Og tænk, om det blev til krig! Hvor man hver dag skulde slide ondt, fryse, sætte helbreden til, sin families velfærd, og hvor bekymringen for fædrelandet hver time vilde ængste en. Men ikke har vort folk havt ondt af disse maaneder, disse dage; der findes ikke et menneske i hele landet, som ikke er glad og taknemlig over at ha oplevet dem.

Og saa oplever vi, at krigstankerne ikke fremkalder det onde i os, tvertom. Jeg tør sige, at de fremkalder det bedste i os. Man giver liv og blod, helbred, gods, ofrer sig og sine.

Naar man er frisk og stærk og intet feiler, — da har man ofte saa vanskeligt for at søge hen til Vorherre og komme ham nær. Saaledes er det ogsaa med et folk og fædrelandet. Men feiler der én noget, kommer ulykker og nød, da søger man tilbage til Gud, blir som et nyt menneske i samfund med ham. Naar vi daglig har far og mor midt iblandt os, tænker vi sjelden paa, at vi kan miste dem. Men lad dem bli syge. Vi føler med en gang, hvor de er os umistelige, uendelig kjære. Vi synker i knæ og ber saa inderlig til Gud, at han maa holde sin haand over dem.

Er det ikke saa ogsaa med fædrelandet? I knæ er bøiet saa mangen en norsk mand

og kvinde i de lange krigens aar mellem 1807 og 1814 og nu i 1905. Vi har aldrig ondt af at knæle ned for Gud og vort land. Det er ingen ydmygelse. Men feigt er det at falde paa knæ for ransmanden, intet at ville vove, kun bede om fred og naade hos en fræk indbrudstyv og morder, det er at fornegte far og mor og vanvyrde Guds hellige fjerde bud.

Det heder: „Du skal ikke slaa ihjel“, og det heder: „Giver én dig et slag paa din høire kind, da skal du vende det venstre til“. Ja, det er ret. Den som fornærmer mig, skal jeg tilgive syv gange syvti, men den som overfalder min far og mor, bryder ind i deres hjem — øver voldtægt, han skal ud, han skal slaaes ned med den hellige vrede, og man har ikke lov til at spørge, om det koster ens eget liv eller ei. Thi da gjælder det overholdelsen af det fjerde bud og intet andet. Det kommer man ikke forbi. Eller har man lov til at se rolig paa, at ens far og mor, hustru eller barn mishandles. Er ikke vi friske mænd sat til at værne og værge for det hjem og det land, for de kjære, som os er anbetroede?

Alle onde instinkter bryder løs i et menneske i krig, siger enkelte. Er det sandt, da kan man ogsaa trygt sige, at alle gode instinkter samtidig kommer løs og gjør kampen, lidelsen og selve døden let.“

Jeg gik hjemover om kvælden tænkende

paa, at man ikke har saa ondt endda af at være paa grænsevagt.

Solen gaar ned i vest. Derborte ligger Bohuslen i gyldne, røde straaler. Gamle norske farver, gammelt norsk land, der har vi hentet mange fiendtlige faner hjem. Uddevalla og Kvistrum burde staa paa vore faner.

Oppe ved Jæmteland og Herjeaadalen staar man ogsaa paa vagt. Gammelt norsk land. — Borte!

Langt ude i havet, „sju dages sigling ret av Stad“, der ligger Færøerne. Gammelt norsk land. Yderst mod Norden lyser en ø, det er Island. Gammelt norsk land, mest norsk af alt land i verden. Og oppe i ishavsskodden og i isblinket ligger Grønland, norsk nybygd engang, norsk bispedømme.

Alle disse lande misted vi gjennem unionen med Danmark. Saarest er mindet om de tre sidste lande. Vi trængte Island og Færøerne som grænsevagt for vort sprog, vor sæd og skik. Vi misted dem ved det svenske diplomatis uvidenhed og ved den løgn fra den danske underhandler, at de lande „som bekjendt“ altid havde tilhørt Danmark.

Men nu er vi da bleven kvit alt, som union heder. Gud ske lov og tak!

En soldat havde fulgt mig. Han sa med dirrende harme: „Og nu vil svenskerne bryde grænsedørene ned, i alle fald skamfare

laasene til dem, faa en fod sat indenfor døren. Vi kaldes oprørere, menedere, „förbrytare-pack“, giftige hugorme, vi er en Judas Iskariot — — — og vor gamle tusendaarige trone, langt ældre end Sveriges, denne Haralds, Haakons, Olavs, Sigurds, Øisteins og Sverres gyldne trone, den kaldes en — — — „W C-trone“.“

„Aldrig havde jeg troet, at det kunde være saa interessant at eksercere,“ sa soldaten efter en stund.

Jeg tænkte paa al den glæde, der var i den militære gjerning, naar jeg nu gik forbi stillingerne, skanserne.

Hvis vi ikke værger landet, nytter det lidet, at vi bygger det. Vi bare bygger for vore fiender.

*

18de september.

Der fortælles mange slags historier af stenarbeiderne ved Iddefjorden. En hel del af dem er bohusleninger. Der fortælles om megen desertion blandt Bohuslens regiment. En skildvagt havde undladt at skyde paa en kamerat, som rømte en kvæld og ikke vilde stanse paa tredje gangs holdt. Skildvagten kom for krigsret og blev spurgt om, hvorfor han ikke skjød. „Han var min kamerat.“ „Vil du da ikke skyde paa nordmændene heller?“ „Nei, de er bagger de som jeg.“

Stenarbeiderne vil hjælpe mine soldater med blokhusene vore. Men der er enkelte mistænkelige individer blandt dem, som jeg ikke tror. Enkelte er reiste pludselig, saa stuen staar tom. Og nu fortæller de historier i Sverige, som er meget morsomme og høist glædelige. Alle skoge hugges ned, „fæstninger“ bygges paa alle berg, pigtraadgjærder og ulvegrave lægges i kilometervis, siger de. Lad dem bare fortælle. Mørkræd mand ser altid flere fiender i skogen, end der virkelig er. Men naar der i svenske aviser staar nævnt, at „leiet almue“ hugger skogene ned, saa er ikke det sandt. Man behøved ikke at leie almuen til det — om skogen skulde hugges.

Svenske spioner, helst officerer, „inspicerer“ vore arbeider. Det er smigrende at høre deres efterladte udtalelser: „Her blir det als inte träfligt at gå fram; uppe i alle höga fjäll är der skansar och baggar.“ Det minder mig om, hvad general Armfelt skriver til sin hustru, da han skal „eröfra hela Norrige“ i 1808. „Då står baggen bakom sina fjäll, klifver upp på dem och rullar ner stora stenar för att ecrassera (knuse) oss.“

Vel mødt igjen, general!

*

19de september.

Næsten hver dag fanges en svensk spion. De driver det vist som sport. Der gaar vagt

nede ved broerne nu, thi en nat fandtes en svenske (ædru) nede under bybroen, og han kunde ikke give forklaring paa, hvorfor han sad der. Daarligt natteherberge ialfald.

Inat kneb en af mine folk en svenske, som fandtes lige oppe ved inderste fæstningsport. Han sad borte under en busk og havde naturligvis intet andet nattelogis kunnet finde. Falskt adgangskort. Men han bød folkene brændevin og bød dem penge for at slippe løs igjen. Han saa ikke ud til at trænge saa billigt nattelogis som en busk eller en norsk arrest. Han sendtes som de andre ved første leilighed over grænsen. Han kommer vel snart igjen. Men den sport er dum. Thi den kan i krig komme til at nedkalde hevn over uskyldige og bringe os til at behandle svensker paa samme maade, som de har behandlet norske — i fred.

Damer udvises af Strömstad, fordi de har danset med svenske løitnanter, gamle badegjæster udvises paa timers varsel, norske arbeidere haanes og fordrives fra sine gjennem aar havte pladse. En svenskfødt frue bortvises fra sin eiendom i Sverige, fordi hun er gift med en nordmand o. s. v.

Vi havde saa god besked om de svenske troppers stilling m. m., at svenskerne i Karlstad blev rent „förvånade“, men underretningerne om tropperne var komne mest og bedst fra — svenskerne selv.

*

„En svensk officer", sa bønderne ved F. i Id, var igaar kommen over Iddefjorden, havde budt en svensk arbeider god betaling for at vise ham vei og havde saa gaaet langs vor stilling og glædet sig over alle vore anstrengelser for at berede ham og hans folk en værdig modtagelse. Han var kommen saa langt som til pigtraadgjærderne ved H. Men der havde han seet nogle af mine soldater, og saa havde han gjort helt om marsch, „store skridt marsch!" og var skyndsomst reist over Iddefjorden igjen. Hans veiviser havde taget hustru og barn og var flygtet. I alle fald staar nu hytten tom.

*

20de september.

Bønderne tilbyr sig at nappe alle svensker, som ikke hører hjemme i bygden, og som snuser omkring. Bønderne er temmelig sinte.

*

21de september.

I et brev fra en svensk mand til en af løitnanterne vore staar der en oprigtig beklagelse over, at nordmændene „ogsaa" begynder at vise tænder, de hugger jo skogene ned og bygger skanser. Det kan ikke andet end tirre svenskerne.

Det er en ganske eiendommelig opfatning af et gjærde omkring en eiendom. Det tirrer na-

boen til at rive det ned og trampe akeren hans ned. Vi forstaar ikke vore naboers standpunkt hverken paa det ene eller andet omraade; men det er jamen vor feil, det skal villig indrømmes. Vi har havt god tid og god anledning til at lære den at kjende.

Vi er tungnemme — paa det omraade.

Vi bør rive gjærdet ned og ikke plante eller saa noget paa et bredt bælte langs gjærdet, saa vi ikke tirrer naboen („retar djuren"). Vi bør dog gjøre noget, betale noget for den umaadelige store ære at faa uddele 150 000 kroner om aaret i fredspris.

„Det forpligter at være foregangsfolk", som en troskyldig politiker sa. „Naar vore naboer har den opfatning af fæstningerne, at de er morderreder, da maa vi for fredens skyld bøie os for den."

Jeg skriver ikke mere idag.

Punktum. Godnat!

*

22de september.

Atter er en svensk spion fanget. Det var en svensk marineløitnant T., som nok har reist adskillig om i Norge i den sidste tid. Han var temmelig daarlig til at forklare sin stilling som handelsreisende og sin bopæl snart i Strömstad snart i Göteborg. Maatte tilslut ud med sproget, var meget flau, men blev

hoppende glad, da han fik reise pent hjem igjen uden større opsigt. (Han fulgtes til grænsen af en civil korporal.) I Sverige vilde man ha ladet ham ledsage af soldater med skarpladte geværer, med skarpslebne bajonetter. Og med spaltelange fantastiske skildringer i aviserne.

Det er forfriskende ovenpaa alt dette at komme et par tusend fod op i den blaa, skjønne himmel — pr. luftballon.

En saadan havde vi maattet anskaffe os, en høist mærkværdig fremtoning paa vor militære himmel. Den er saa lang og tyk, at den akkurat kan rummes i et almindeligt ridehus. ser ud som en stor og en liden pølse, er gul, har vinger paa siden og en lang hale. Den er nemlig en „drageballon", lavet akkurat efter samme princip som en almindelig papirdrage, kun med den lille forskjel, at det er gas, som driver den op. Alt det andet er, forat den ikke skal slingre saa slemt.

Det er blevet fortalt, at den er givet staten af fredrikshaldske borgere. Men det er ikke sandt.

Vi havde den oppe for en tid siden. Da var det storm og svært lidet gemytligt. Det var ogsaa en hel del klus med staaltraadlinen, som holdt ballonen. Den slang stygt, og det peb og ulte i alle tauglinerne. Endelig hæved det store gule bæst sig iveiret. Den første, som steg op, var oberst Georg Stang. Ballonen

holdt paa at fare i trætopperne, og det saa stygt ud. Obersten stod lige rolig i kurven og lod staa til. Der var ikke saa lidet publikum mødt frem, og ganske af sig selv, som noget selvfølgeligt, begyndte man at raabe hurra. Det gjaldt den mand, som mere end de fleste og skarpere end nogen i Norge havde fremholdt, at vi maatte ruste os og staa færdige til med vaaben i haand at værge os mod alt, som lydrigepunkter hed. Naar vi nu stod saa trygge og tillidsfulde, da var det ikke mindst Stangs værk. Man kan ha hvad mening man vil om grænsefæstningers militære nytte, et staar dog fast: de styrked kraftig vor egen moral, talte et meget forstaaeligt sprog baade i vest og i øst. Derfor er vi saa glade i dem iaar — og svenskerne saa forbitrede paa dem.

Svenskerne var nok ikke rigtig blide paa ballonen heller. Det var „oforskämt", at vi kunde finde paa sligt noget. Sandelig, fortalte en svensk avis, gik ikke ballonen ned igjen til Fredrikssten, hver gang den havde været oppe og speidet ud de svenske stillinger. Den var altsaa styrbar.

Selv var jeg saa heldig idag at faa komme op høiest muligt, nemlig med hele 1000 meter line sluppet ud. Ballonchefen var ogsaa med. Første gang vi begge var oppe i sligt noget. Det er noget af det interessanteste og mest spændende, jeg har været med paa, helst naar

vindkastene kom og hev og sled i alle de pibende tauge, i de klaprende vinger og i den svaiende hale. God udsigt er der fra en slig høide. I det klare veir saa vi ud til Jomfruland i vest, til Moss i nord, og i syd laa hele Bohuslen foran os; i øst saa man langt langt udover Dalslands store skoge og sjøer. Alt som et umaadeligt kart under os.

Ballonchefen var en rolig kar. Han lod til allerede straks at befinde sig vel i sit element. Brugte kikkerten flittig paa svenskerne for at opdage deres nye batterianlæg og deres flaades manøvrer. Han loved fæstningen megen nytte og sig selv megen glæde af sin kjære drage.

Imens laa folk paa ryggen nedenunder os og glodde op paa en ballon, som saa ud som en gul liden makk. Det er selvfølgelig under saadanne omstændigheder strengt forbudt at bli sjøsyg oppe i ballonen, thi det er enkelte tilbøielige til at bli, naar den slingrer for stærkt.

Blir ballonen skudt istykker oppe i denne høide, er man da sikker paa ikke at seigpines. Man faar den voldsomme død uden biomstændigheder.

Ballonchefen tog den mulighed med knusende ro. For min part maa jeg med den eventualitet for øie erklære mig for enig med min ven Olsen, som da der engang blev diskuteret ligbrænding kontra begravelse, tørt bemærked, at

han for sin del vilde nu helst begraves paa den maade, som han var vant til fra barnsben af.

Jeg vil slutte med oplevelserne paa Fredrikssten med den ballonfart.

Jeg havde været høit oppe i den rene blaa lysende himmel, seet ud over Norge og langt ind i et andet land. Der sad man nu og forsøgte at gjøre mit fædreland alt det onde, som man kunde. Man magted ikke rigtig at faa sat det onde gjennem, grænsevagten var denne gang for stærk, — og saa blev det da til karlstadoverenskomsten.

Vi krigsfolk sa bare: Gjort er gjort. Vi har at lystre. Og vi indleverte de skarpe patroner, sa farvel til grænsefolket, pakked sammen og marscherte ud af Fredrikssten, gjennem Haldens gader til jernbanestationen. Vi kom i solskin og under blaa himmel, vi drog i øsregn og med graat og vaat rundt omkring os. De fleste af gutterne var glade over at skulle faa komme hjem igjen, det er saa; mine folk var for det meste fattige byarbeidere med stor familie, og den havde længe lidt nød.

Men det var ogsaa dem, som graat eller havde graaten i halsen, og det var dog ingen „hylekjærringer", det havde de vist saa mangen gang „deroppe".

Vi mødte paa stationen en bataljon teler. De saa uglade ud. Jeg spurgte en kaptein

om, hvad gutterne sa til at komme til Fredrikssten?

„De er eitrande sinna naturligvis."

„Er de ikke likere karene; de længes hjem!" spurgte jeg haanlig.

„De vilde slaas!" hug han hvast i og saa „eitrande sinna" ud, han ogsaa.

Jeg fik en overhaling altsaa i det samme jeg forlod Halden og grænsevagten.

Jeg tog den som en solstraale.

„Farvel Fredrikssten!

Og kalder du paany, saa skal vi være der paa pletten!"

Grænsebønder. Fra Kongsvinger.

Kristiania, 18de oktober.

Jeg fortalte kamerater om grænsefolkets store offervillighed og patriotisme nede paa Fredrikshaldskanten.

„Men bønderne ellers langs grænsen — hvorledes viste de sig at være?“ blev der spurgt.

„Visselig var de ligesaa gode nordmænd som de, om hvem nys blev fortalt,“ blev der svaret.

Idag traf jeg en løitnant, som havde ligget paa grænsevagt ved Kongsvinger, og han fortalte da følgende:

Grænsebefolkningen omkring Kongsvinger gav neppe sine sydligere landsmænd noget efter i offervillighed og god norsk aand. Rige og fattige, gamle og unge var lige ivrige og lige villige til at hjælpe til med grænsevagten. Ikke alene fik vi ikke lov til at betale for den

skade, som vi forvoldte ved vore forhugninger og skansearbeider; men bønderne trakterte og endog skaffed vore soldater ekstraforpleining ret som det var, uagtet soldaterkosten var langt bedre end den, som de selv havde i sit hjem; de gik os tilhaande paa alle mulige maader.

Og saa hjalp de til ikke mindst ved den freidige gode aand, som formelig lyste ud af dem allesammen. Det giver godt mod og dobbelt arbeidskraft det at se grænsefolket være saa norsk. „Tag baade buskapen min og huset mit, løitnant, bare ikke lad de . . . . svenskerne faa noget af det,“ sagde en gammel kone.

Paa Lier laa vi en ca. 400 mand i omtrent en maaned. Vi hugged skog ned, graved skyttergrave, bygged skanser, minerte og huserte og gjorde en hel del ugagn naturligvis. Vi vented jo noksaa sikkert besøg af vore naboer. Vi ønsked at ta imod dem som sidst i 1814. Vi betalte lidt for halm og høi, men ellers intet, og dog var vi indkvarterede.

Landhandleren paa Eidskogen (eller Matrand) stilled straks alt det værktøi, som han havde i butiken, til vor disposition uden at tale om erstatning. En stor vakker skog kunde vi bare hugge ned, om det var nødvendigt. Kom svensken til Matrand, burde han faa det som i 1814. Det var ham vel undt.

Om stationsmesteren paa Aabogen er der fortalt i landets aviser. Han og bønderne der formelig kappedes om at være os til tjeneste.

Der laa en modtagelsespost nede ved en gaard paa Eidskogen. Bonden vilde ikke paa nogen maade, at soldaterne skulde ligge ude eller paa laaven eller i lignende hus. Ind i bedstestuen skulde de. Og paa gulvet der blev redet op med skindfelder og med gaardens bedste sengklær. „Det bedste var ikke godt nok i disse tider til krigsfolkene."

Flere af soldaterne havde aldrig ligget saa godt i sit liv og havde gjerne blevet liggende der lige til nu. Ferske poteter og nysilet melk fik de stadig — og uden betaling. Naboerne kom med smør og brød og hjemmebagte kager.

Kager . . . . Ja, bønderne var saa glad i soldaterne, at ved Matrand, ved Vestre Berger, var der en mand, som mødte frem hver eneste dag, naar soldaterne passerte til og fra afløsningen en bestemt sti i skogen. Han gik en halv mil hver gang for at give soldaterne saft og vand, melk og vafler. En af de sidste dage indbød han hele feltvagten (en halvhundrede mand) hjem til sig til traktement paa melk, kaffe og smørogbrød.

Han syntes, det var slig en moro at hjælpe til med grænsevagten, for nu gjaldt det vel

sidste taget med at faa Norge aldeles frit og frelst udaf alt det f . . . unionsuvæsenet.

Et steds havde soldaterne svært lidet halm at ligge paa, bonden paa gaarden var maaske en smule paaholden. Men de fattigere naboer kom snart kjørende med saa meget halm, at hver soldat laa baade varmt og blødt.

Mest rørende var dog bønderne nede ved nogle smaa husmandspladse, hvor et helt kompani en dag lagde sig til paa vagt. De slog sig sammen i de 4—5 stuerne, samled ind hvad de havde af nypoteter, æg, melk, smør og mel, og saa kom der en vakker dag et helt lidet optog ned til leiren. To gamle koner og to unge jenter kom som deputation bærende med kurve fulde af alskens gode sager, hvoriblandt hauger med vafler med syltetøi paa. Hver af soldaterne skulde ha en liden portion.

Kapteinen vilde nu gjerne betale for alle disse herligheder. Men derom var der ikke tale. „Ta betaling af soldater, og det her nede paa grænsen, og i disse tider! Var det likt sig det da? — Aanei san!“

„Ja, ja. Saa skal dere faa en kys da,“ sa kapteinen.

„Aanei, aanei da! Det var da altfor mye til ære. Ingen af os gamle skal nu ha noget af den sorten. Jeg har nu faaet det, jeg skal ha jeg af det slaget da, maatru. — — Men kanske det kunde være noget for jenterne?“

Ja, da blev der moro. Der blev slig en knising og fliring, at det var svært, og alle gutta de raabte hurra, saa det ljomed efter.

Kvinderne var ikke daarligere norske de end mændene.

Der var en gammel kone paa over 80 aar paa en gaard ved grænsen. Hun var ikke blid paa svensken. „Hun kjendte dem," sa hun. „Det eneste, jeg træger paa, er, at jeg nu er saa gammel, at jeg ikke kan gjøre svensken nogen skade og gjøre norsken nogen tjeneste. Ellers vilde jeg gjerne værge stua mi med bare kjæppen min."

Undtagelser bekræfter regelen. Der fortælles fra en anden grænsebygd, at en landhandler vilde ha 5 kr. dagen for laan af sin velociped. Det fik han selvfølgelig ikke. Han fik noget ganske andet. Han dømtes fædrelandsløs. „Han var ikke nordmand, den karen," sa soldaterne.

Landstormskapteinen fortæller.

„Jeg var ogsaa ude paa grænsevagten," fortalte en ingeniør og landstormskaptein, „og de dage vilde hverken jeg eller mine folk ha undværet for alt i verden.

— — Det var slige kjække folk, jeg havde, rigtig stærke og solide karer, villige til at være med til hvad som helst. Det var døler, og mange af dem havde rigtig lang vei for at komme frem til samlingspladsen, men de mødte alle tidsnok, saa vi fik langt flere, end vi havde beregnet.

Ikke én mand feiled noget, da jeg spurgte dem. Men saa kom der en læge, og da gik der jo frem en hel del med forskjellige skavanker. 20 mand sendtes hjem, og saa tog vi bare af den overflødige flok de 204 mand, vi skulde ha.

Ikke én mand var beruset — selvfølgelig. Jo — én mand var „dugget", det var en bygut saadan af det løse slage. Han fik vide, at en slig kar ikke fik være med, han var

ikke værdig til at bære norsk uniform — han blev jaget. Men næste morgen kom han frysende og vaad til mig og bad saa pent om at faa være med alligevel. Han havde nu sonet ved at gaa hele natten omkring i kulde og regn, og saa fik han da lov til at bli soldat. Han var siden et mønster, villig og flink.

Ny uniform, ny udrustning, fine greier alt sammen. Det blev nogen svære pakninger, gutterne kom til at dra afsted med. 3 dages proviant havde de fleste selv med, desuden fik de 2 reserveportioner af staten. Kommer saa 120 skarpe patroner, saa blir det god bør. Enkelte havde desuden med sig et eller andet ureglementeret plag, som skulde bli godt til natten og mod kulden.

Bare de kunde marschere med alt dette, — men det kunde de.

Vi vented nogen timer paa samlingspladsen, vi havde begyndt at eksercere lidt, da vi pludselig fik ordre til at afmarschere til nærmeste jernbanestation.

Folkene modtog ordren med et rungende hurrarop. Ellers var de fleste alvorlige og stille, som dølerne pleier at være. Enkelte var virkelig glade og sa, at det var bra, at de nu kom afsted til grænsen. Det var paa tide.

Vi kjørte paa jernbanen hele eftermiddagen, kvælden og natten med, næste morgen kl. 5 kom vi frem til N. jernbanestation. Her fik

vi strække lidt paa os og fik kogt kaffe. Kl. 8 marscherte vi afsted, vi havde 30 kilometer til vort første bestemmelsessted, og det klarte vi akkurat paa 6 timer. To timer paa milen efter gammel regning. Mange har ikke villet tro, at vi gik saa fort med de svære pakninger, men saa er nu tilfældet alligevel, — alle skynded paa.

Ingen laa igjen. De vilde ikke ha den skammen. Vore folk kan nok marschere, bare de vil, ... og ikke doktoren er for nær.

Efter de 30 kilometers marsch fik de en liden middagshvil, saa de fik kogt sin middagsmad — og dermed ud paa feltvagter. Enkelte fik en halv mil ekstra om eftermiddagen. Og nattetjenesten i ukjendt terræn kom saa ovenpaa det hele.

Men lige gode var de alligevel de, som næste dag fik 25 kilometer at marschere frem til nordligste feltvagt.

Der var hver dag 2—3 mand hos lægen; men det er jeg vis paa, at havde ikke lægen været med, havde der ikke været nogen, som havde været egentlig nødt til at søge ham.

Grænsebønderne? De var ligesaa norske her som andre steder, lader det til. De hjalp til paa alle maader, kom f. eks. med store sendinger med mad. De var rent rørende. Vi skulde faa alt hvad de havde, bare vi kunde holde svensken udenfor døren. — Forresten

sendtes mad over til de svenske soldater ogsaa, da man fik høre, at de sled ondt og var daarlig forpleiede. „Man faar nu være akkurat som brødre, indtil krigen virkelig bryder ud,“ sa de. „Det var bare storsvensken, som braaked.“ Det var ogsaa han eller nogle andre storkarer, som indbildte den svenske grænsebefolkning, at vi vilde gaa ind i Sverige og erobre landet deres. Det var vel for at vække nationalhadet langs grænsen. I hele L.—dalen stod befolkningen færdig til paa første varsel at flygte unda for „baggarne“, som laa i tusendtal langs grænsen baade med infanteri, artilleri og kavaleri. Det var en fuld svenske, som var kommet hjem over grænsen med den besked. Han kjørte gjennem kompaniet, netop som vi kom frem, og han har seet baade dobbelt og tidobbelt. I ilmarsch kom næste dag fire kompanier — og de til at grave skanser og lage forhugninger. Vi lo godt, da vi saa og hørte det. —

Som eksempel paa, hvor stridt enkelte kunde ha det i de første dage, og paa hvilken pligtfølelse, der besjælede folkene, kan nævnes, at en soldat fik ordren om at møde paa fjeldet nat til 16de september. Han satte paa sprang med en gang, som han stod og gik. Det gjaldt at komme med. Han naadde frem næste formiddag, fik vaaben og klær og afsted til jernbanen gik det. Reiste saaledes dagen og natten,

marscherte den 17de først 30 kilometer, saa 5 for at komme paa feltvagt, stod paa post om natten og gik næste dag den 18de 25 kilometer længer frem til ny post.

Dette var nu en stærk kar. Men jeg havde en mand, som dødssyg var med, og som ikke meldte af, førend det værste af vagten var over. Han var tæringssyg i høieste grad. Men han vilde dog være med. Det fik staa til.

Jeg skulde en dag ha 10 mand til en udsat post, den farligste. Bad 10 mand at melde sig frivillig. Idetsamme jeg havde udtalt sidste ordet, steg en kar frem, og han saa saa morsk ud, at det lyste næsten rødt ud af øinene. Han vilde gjerne komme svensken nærmest og ud til ham snarest mulig. Jeg var næsten bange for at slippe ham frem. — De andre kom stille og rolig frem, — de meldte sig allesammen.

Saa var det en ting til, jeg gjerne vilde fortælle om, endte kapteinen sin rapport, og det var det rent rørende i at se, hvor alle folkene var hjælpsomme og snille mod hinanden. Der var dem, som var reist afsted med daarlige sko og lidet til underklær, men de, som havde noget tilovers, gav villig væk, og forøvrigt samled de penge sammen og skaffed de fattige, hvad de trængte.

Og da folkene kom hjem igjen! — Ja,

der var jo enkelte husmænd, som nok undertiden havde tænkt med ængstelse paa, hvorledes det vilde gaa med den vesle avlingen, som skulde bjerges, og paa pløiningen, som ogsaa skulde gjøres. Men da de kom hjem, da var alt det der iorden. Thi det havde de af naboerne, som var hjemme, klaret. Man var blevet saa hjælpsomme og faaet hjertedøren op, selv om den ellers kunde være lukket noksaa godt igjen. — Jeg har saa ofte hørt om, hvor menneskene blir slette i krig og ved krigstankerne. Det kan ikke være aldeles og ubetinget sandt. Tvertom. Der kom op i os alle en hel del godt. Vi tænkte lidet eller ikke paa at „dræbe“ svensker, vi tænkte hver især paa pligt og fædreland, paa kone og barn, og paa alt det, som norsk og nordmænd heder. Og det var der vel intet ondt i?

Et ved jeg, og det er, at ingen vilde ha været grænsevagten foruden.“

*

Hvor mange fortællinger har vi ikke fra by og bygd om soldater, der frivillig paatog sig fæstningstjeneste i sommer for derved at spare en fattig kamerat. Det blev et helt rørende kapitel for sig.

Saadanne historier, som landstormskapteinen og jeg selv her har berettet, saadanne kan

i større eller mindre grad enhver fortælle om, som „var med“ isommer og ihøst.

En løitnant fra det nordenfjeldske fortæller, at aanden var ikke mindre krigersk, mindre patriotisk der nordpaa. Det var bare de samme historier som her nedenfra, kun med den forskjel, at der holdt gammelkarerne vagten ud i sne og slud og fik ganske anderledes føle feltlivet end vi sydpaa. Humøret var dog det samme.

Han fortalte blandt andet, at en dag red en høitstaaende officer frem for en landstormsafdeling og spurgte den, om der var 3 mand, som frivillig vilde melde sig til at sprænge miner. De maatte imidlertid ikke gjøre regning paa at komme levende fra det. Thi minerne skulde sprænges, naar fienden var lige under fjeldet, saa de fik sprængningen lige i synet, og de maatte passe paa rette øieblikket. Nu kunde de betænke sig til i kvæld.

3 mand kom rolig og lunt ruslende frem.

De var villige til at følge med minerne og hele greia ned i hodet paa svensken.

En anden officer fortæller ovenfra Trøndelagen, at ved en afdeling mødte der til grænsevagt en mand, som nylig havde faaet en finger afhugget paa høire haand. Han mumled noget om et eller andet som glapp. Han blev sendt hjem; han saa ud til lidt af hvert. Men en uge efter kom han tilbage og bad saa tyndt om

at faa bli med, man kunde vel altid bruge ham, selv om haanden var lidt skamferet. — Der var mere end nok af folk, og officeren vilde ikke ha ham. Men han bad saa pent og vakkert. Og saa kom det frem, at han havde ikke kunnet vise sig i hjembygden mere. Han var en sviemærket mand. Han kom hid nu som en jaget hund.

Han fik være med. — Vort befal er verdens mest „humane“. Hin soldat tog op pladsen for en værdigere.

Der kom en dag en ældre mand til en grænseafdeling. Han havde en gammel grovløbet bøsse og saa meget ureglementeret ud. Det var en gammel elge- og bjørneskytte, en skogfin. Han havde faret hjemmefra, som han stod og gik, han var bange for at komme for sent til storjagten. Han var ikke svært vel udstyret for et høst- og vinterfelttog, — men det gjorde intet. Han skulde nok klare sig, han var vant til at ligge ude. Men han havde 100 patroner i skræppen sin, „og den svenske, som bøssen min sigter paa, han lever ikke længe“.

Et soldaterbrev.

Fredrikssten.

Kjære Leif.

Jeg blev saa bedrøvet idag ved at læse, at du ligger syg, og jeg ved, at det er saa ondt, naar en har ondt i ørene. Jeg er saa rent lei af mig idag, da jeg fik læse det, for jeg tænker nu paa dig og de derhjemme baade sent og tidlig og vilde saa gjerne sidde hos dig og snakke med dig og trøste dig. Bare jeg kunde faa reise hjem paa søndag, men det kan jeg ikke, for jeg faar ikke fribillet, og saa er der saa mange andre, som skal hjem, og saa maa vi passe paa fæstningen. Svenskerne lurer paa os og vil stjæle landet vort, men gamle Norge skal de ikke faa. Det er for godt for dem. De kan bare komme. Jeg kan ikke tænke mig en større ulykke, end om landet vort og barna mine skulde blive svensk, for svenskerne har altid været vore fiender, og de har ikke noget at gjøre her. Kommer jeg ikke hjem igjen mere, saa maa du love mig at være snild

og god mod mor og Astrid og vesle Tul og blive stærk og stor og en real kar. Men svenske maa du aldrig blive, da faar du heller reise til Amerika eller tilsjøs og saa huske, hvad far har bedt om, da han laa ved grænsen. Og norsk maa du være, hvor du end kommer til at være, for det skal vi nu ud og slaas for. Men kommer jeg hjem, da skal det blive moro. Da skal vi gaa alle sammen op i Grefsenaasen, og der skal vi to bygge mølle i bækken og lave seilbaad. Jeg skal vise dig, hvorledes vi her bygger skanser, det er akkurat som snefæstninger. Dem skal jeg forsvare, og alle dere andre storme med grankongler. Men det er sandt, det er vel ingen, som vil være svensker, og saa faar vi heller leve i fred og gaa op til dammen og se, hvem der kaster længst. Bare du nu kunde blive frisk igjen, gutten min og og jeg faa sidde hos dig en eneste søndag.

Du skal ikke behøve at skrive til mig, for du har vel nok med skolen nu. Du ønskes god bedring og sendes dig og alle hjemme en kjærlig hilsen fra

din hengivne fader.

25de november.

Den sidste af grænsevagten traf jeg hin mindeværdige dag, da det norske folk atter efter den lange udlændighed saa sin egen konge midt iblandt sig. Han var kommen reisende langveis fra for at se Norges gamle kongebanner vaie fra kongeborgen, han maatte se den mand, som skulde stige op paa Norges gamle kongetrone.

„Jeg blev saa rørt ved at se den røde dug med den gyldne løve, at jeg tror, jeg graat,“ sa han smilende. „Jeg er vel en gammel republikaner at regne for, men det gjør intet. Vi har lært i dette velsignede aar først og fremst at være nordmænd, — og da blir jo alt det andet smaat. Jeg vil kunne hylde kong Haakon lige saa oprigtig og varmt som nogen. Og vil han ha mig og sønnerne mine, han skal som Norges konge faa os alle sammen.“

„Haakon. — Haakon,“ sa han. „Det er jo et helt vidunderligt digt bare de faa ord. —

Og Olav! — Olafr Haakonarsonr. Det er musik i saadanne ord, det er som om 500 aars længsel i vort folk pludselig finder form i digt og toner. Vi flytter nu hjem igjen og skal fra nu af bli mere og mere norske i sæd og skik, i sprog, i digt, i al vor tanke." —

En bataljon graaklædte jægere marscherte forbi, folk, som havde ligget paa grænsevagt.

„Jeg vilde gjerne kunne sige som hin gamle embedsmand, hin gamle unionsven: Nu lade du din tjener fare hen i fred. Men det kan jeg ikke, tør det ikke. Vi er ikke sikre paa freden, paa hvad der kan hænde fra vore naboer. Mange derborte under os det ikke vel idag. Vi maa derfor holde grænsevagten parat endnu en tid — ja altid.

Jeg var ikke med paa grænsevagten iaar," la han til, „blev ikke udkommanderet. Men paa en vis var jeg med alligevel, og det er jeg glad for. Fra mars maaned af havde jeg kornlager paa loftet. Man lo i begyndelsen til slig nervøsitet, men udover sommeren og høsten havde hver lidt velstillet mand i hele distriktet sine 5—6 tønder korn i reserve foruden anden proviant. Jeg havde gaaet fra hus til hus. Vi mindes barkebrødsaarene endnu i de bygder.

Enhver fik da sin tørn af grænsevagten, baade dere militære og vi civile.

Nu gjælder det at holde kornbingerne fulde, vi maa være selvhjulpne, — og krudtet

maa vi holde tørt. Det siger vor gamle og det siger vor nye historie indtil denne dag.

Kornbingerne fulde — og krudtet tørt, kaptein!«

Det var det sidste jeg hørte af den sidste af grænsevagten.

Paa H. ASCHEHOUG & C[illegible]

KAPTEIN H. ANGELL:

KAPTEIN JÜRGENSEN OG LEIRDØLERNE HANS

MED OMSLAGSTEGNING AF **A. BLOCH**
Andet oplag. Pris kr. 1,80, indb. kr. 2,50

ET STÆRKT FOLK

MONTENEGRINSKE FORTÆLLINGER

ANDET OPLAG. MED ILLUSTRATIONER
Pris kr. 2,00, indb. kr. 2,50.

SVARTFJELL-SØNERNE

MED ILLUSTRATIONER
Pris kr. 1,50.

KJÆKKE GUTTER OG JENTER

FORTÆLLINGER FOR UNGDOMMEN

Tredie Tusinde. Pris kr. 2,00, indb. kr. 2,50.

Faaes i alle boglader.

Det Mallingske Bogtrykkeri A/S.